

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΜΑ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Ψάλατε συνετῶς τῷ Θεῷ - Β'

Β' ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
“Θεωρία καὶ Πράξη τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης”
Ἀθήνα 15-19 Ὀκτωβρίου 2003

ΙΔΡΥΜΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ψάλατε συνετῶς τῷ Θεῷ - Β'

Γρηγόριος Θ. Στάθης

“Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης”

Cd 1

Ζωντανή ἠχογράφηση τῶν βραδυνῶν ψαλτικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Β' Διεθνoῦς Συνεδρίου «Θεωρία καὶ Πράξη τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης: Τὰ Γένη καὶ Εἶδη τῆς Βυζαντινῆς Ψαλτικῆς Μελοδοσίας». α) “Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης” με Χοράρχη τὸν Ἐπίκουρο Καθηγητὴ Ἀχιλλέα Χαλδαιάκη – β) “Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός” Θεσσαλονίκης με τὸν Ἀρχοντα Πρωτοψάλτη Ἀθανάσιο Καραμάνη – γ) “Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός” Ἀθηνῶν με τὸν Πρωτοψάλτη Χρῆστο Χατζηνιζολάου – δ) “Ἑλληνικὴ Βυζαντινὴ Χορωδία” με Διευθυντὴ τὸν Λυκοῦργο Ἀγγελόπουλο.

Cd 2

Ζωντανὴ ἠχογράφηση τοῦ Ὁρθρου καὶ τῆς Θείας Λειτουργίας στὸν Μητροπολιτικὸ Ναὸ τῶν Ἀθηνῶν (Κυριακὴ 19 Ὀκτωβρίου 2003 ἤχος α', ἔωθινὸν ζ' [ἤχος βαρῦς]). Πανηγυρικὴ Ἀρχιερατικὴ Ἱερουργία με τὸν Μαζαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλο καὶ τὸν ἱερό κληρο τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ. – Ἐψαλαν οἱ Χοροὶ Ψαλτῶν “Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης”, Χοράρχης ὁ Καθηγητὴς Γρηγόριος Στάθης, καὶ ἡ “Βυζαντινὴ Δημοτικὴ Χορωδία Ἡρακλείου”, Χοράρχης ὁ Ἐμμανουὴλ Σουργιαδάκης.

Γρηγόριος Θ. Στάθης

“Οί Μαΐστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης”

Ψάλατε συνετῶς τῷ Θεῷ - Β΄

Β΄ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΙ ΨΑΛΤΙΚΟ

"Θεωρία καὶ Πράξη τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης"

Τὰ Γένη καὶ Εἶδη τῆς Βυζαντινῆς Ψαλτικῆς Μελοδοποιίας

Ἀθήνα 15-19 Ὀκτωβρίου 2003

Χρονικὸ καὶ Ψάλματα

CD 1

Π ε ρ ι ε χ ό μ ε ν α

**"Οί Μαΐστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης",
Χοράρχης ὁ Ἀχιλλεὺς Γ. Χαλδαιάκης**

1. Ὁ θέλων μουσικὴν μαθεῖν· "Νουθεσία πρὸς τοὺς μαθητάς", γιὰ τὴν διδασκαλία καὶ ἐκμάθηση κατὰ 'Θέσεις' τοῦ βυζαντινοῦ [ἀργοῦ] στιχηραρικοῦ μέλους, Παναγιώτου Χρυσάφη τοῦ νέου (περὶ τὸ 1671), ἐξήγηση Γρηγορίου Στάθη, ἦχος α' Ανανεανες. 8' 06''
2. *Ανανε Τεετερριρεμ*· Κράτημα ἀπ' τὸ Χερουβικὸ τοῦ Παγκρατίου ἱερομονάχου τοῦ Ἰβηρίτου (α' ἡμισυ ἰζ' αἰ.), ἦχος α' Ανανες. 2' 53''

**Χορωδία "Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός" Θεσσαλονίκης,
Διευθυντῆς ὁ Πρωτοψάλτης Ἀθανάσιος Καραμάνης**

3. Κατανυκτικὰ Μ. Τεσσαρακοστῆς· ἐπιλογή τροπαρίων κατ' ἦχον. 7' 04''

4. Ἔδωκας κληρονομίαν· Προκείμενον Μ. Τεσσαρακο-
στῆς, ἦχος πλ. δ΄ Νεαγίε. 2' 43''
5. Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου· τῆς Προηγιασμένης,
μέλος Ἀθανασίου Καραμάνη, ἦχος δ΄ Αγία 2' 31''
- Χορωδία "Ῥωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ
Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός" Ἀθηναῶν,
Διευθυντὴς ὁ Πρωτοψάλτης Χρῆστος Χατζηνικολάου**
6. Δεῦτε λαοὶ ὑμνήσωμεν· Στιχηρὸ Ἰδιόμελο τοῦ Βυζαντι-
νοῦ Ἀναστασιματαρίου, ἦχος α΄ Ανανες. 3' 15''
7. Δοῦλοι, Κύριον· Πολυέλεος 'δίστιχος' Γρηγορίου Πρω-
τοψάλτου († 1821), ἦχος γ΄ Νανα. 7' 38''
8. Ἐξέστη ἐπὶ τούτῳ ὁ οὐρανός· θ΄ ᾠδὴ τοῦ ἀναστασίμου
Κανόνος, ἦχος πλ. δ΄ Νανα. 4' 39''

"Ελληνική Βυζαντινή Χορωδία",

Διευθυντής ὁ Πρωτοψάλτης Λυκούργος Ἀγγελόπουλος

9. Ἐν βυθῶ κατέστρωσέ ποτε- Ἀνάρχου Γεννήτορος· οἱ
α' καὶ θ' ᾠδὲς τοῦ ἀναστασίμου Κανόνος, ἦχος β' Νεανες. 6' 48''
10. Ἀπορεῖ πᾶσα γλῶσσα - Ὡ τῶν ὑπὲρ νοῦν· θ' ᾠδὴ
τῶν Κανόνων τῶν Θεοφανείων, ἦχος β' Νεανες. 4' 40''
11. Ὅτε τῶ σταυρῶ προσήλωσαν· Ἰδιόμελο τοῦ Βυζαν-
τινοῦ Στιχηραρίου, ἦχος β' Νεανες. 17' 57''
12. Τετετε· Κράτημα Ἰωάννου Μαῖστορος τοῦ Κουκου-
ζέλη (περίπου 1270 - 1340), ἦχος α' Ανανες. 7' 24''

ΟΛΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ

75' 43''

CD 2

Π ε ρ ι ε χ ό μ ε ν α

*Κυριακή 19 Ὀκτωβρίου 2003 ἤχος α' ἑωθενόν ζ' (ἤχος βαρύς).
Ὁρθρος καὶ Θεία Λειτουργία. Πανηγυρική Ἀρχιερατικὴ Ἱερουργία
ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ. Χριστόδουλος, καὶ ὁ ἱερός κληρὸς τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ*

Ψάλλον οἱ Χοροὶ Ψαλτῶν

"Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης",

Χοράρχης ὁ Γρηγόριος Στάθης,

καὶ

ἢ "Βυζαντινὴ Δημοτικὴ Χορωδία Ἡρακλείου",

Χοράρχης ὁ Ἐμμανουὴλ Σουργιαδάκης

1α. Ἀνοίξω τὸ στόμα μου· Καταβασίεις, Πέτρου Πελοπον-
νησίου († 1778), ἤχος δ' Λεγετος.

1β. Τὴν Θεοτόκον καὶ μητέρα τοῦ φωτός -Τὴν τιμιωτέραν·
(δύο στίχοι, κατ' ἐπιλογὴν).

6' 54''

2. *Κέλευσον· Πᾶσα πνοή - Αἰνεῖτε αὐτόν·* Πασαπνοάρια, Πέτρου Πελοποννησίου, ἦχος α΄ Ανανες. 2΄ 39΄΄
3. *Τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν·* μέλος μεταβυζαντινὸ (ιζ΄ αἰ.), ἦχος πρωτόβαρως Ανανες. 6΄ 54΄΄
4. *Ὑμνοῦμέν σου Χριστέ·* Στιχηρὰ Ἰδιόμελα τῶν Αἰνων, Πέτρου Πελοποννησίου, ἦχος α΄ Ανανες. 4΄ 33΄΄
5. *Ἄνωθεν οἱ προφῆται·* Θεοτοκίο Μάθημα, Ἰωάννου Μαῖστορος τοῦ Κουκουζέλη, κατὰ τὴν ἔνδυση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἦχος βαρῶς Ανανες. 9΄ 39΄΄
6. *Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου·* Τυπικά, μέλος Ἀγιορειτικόν, ἦχος πλ. δ΄ Νεαγίε. 5΄ 51΄΄
7. *Συναπτὴ Δέηση.* 1΄ 19΄΄
8. *Αἶνει, ἡ ψυχὴ μου·* Τυπικά, Πέτρου Πελοποννησίου, ἦχος β΄ Νεανες. 3΄ 39΄΄
9. *Μακαρισμοὶ καὶ Τροπάρια Διὰ βρώσεως ἐξήγαγε,* ἦχος α΄ Ανανες. 4΄ 39΄΄

10. Σοφία ὀρθοί- Δεῦτε προσκυνήσωμεν.	1' 35''
11. Ἅγιος ὁ Θεός· Τρισάγιον, μέλος Ἁγιορειτικόν, ἦχος β' Νεανες.	5' 18''
12. Προκείμενον - Ἀπόστολος - Ἀλληλουιάριον· Μέλος Γρηγορίου Στάθη, ἦχος α' Ανανες. Ἀποστολάριος ὁ Γρηγόριος Ἀναστασίου.	7' 14''
13. Πατέρα Υἱόν· εἰς τὸν ἄσπασμόν τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, Ἰωάννου Πρωτοψάλτου († 1770), μέ βραχὺ κράτημα, ἦχος β' Νεανες.	3' 17''
14. Ἡ Ἁγία Ἀναφορά, Λειτουργικά Βασιλείου Νικολαΐδου († 1985) καὶ Ἄξιόν ἐστιν Γρηγορίου Πρωτοψάλτου († 1821), ἦχος α' Ανανες.	10' 00''
15. Μετὰ τῶν ἁγίων ἀνάπαυσον, Χριστέ· εἰς τὸ Μνημόσυνον πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος Ψαλτῶν, ἄμελισθὲν παρὰ Γρηγορίου Στάθη τὴν κη' Σεπτεμβρίου ββ' ἐπὶ τῇ κοιμήσει τοῦ πατρὸς του Θεοδώρου· ἦχος πλ. β' Νενανω.	2' 17''
ΟΛΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ	75' 55''

Τ

ὸ Ἴδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πραγματοποίησε αἰσίως τὸ ἀνά τριετία Β', καὶ Διεθνὲς πλέον, Συνέδριο Μουσικολογικὸ καὶ Ψαλτικὸ, μὲ κεντρικὸν τίτλο «Θεωρία καὶ Πράξις τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης» καὶ συγκεκριμένη κατ' αὐτὸ θεματικὴ «Τὰ Γένη καὶ Εἶδη τῆς Βυζαντινῆς Ψαλτικῆς Μελοποιίας», τὸ πενθήμερο 15-19 Ὀκτωβρίου τοῦ σωτηρίου ἔτους 2003, στὴν Ἀθήνα.

Ἡ παροῦσα συνοπτικὴ καταληκτικὴ ἀναφορά, τὴν ὁποία συνέταξε καὶ ἀνέγνωσε κατὰ τὴν λήξιν τοῦ Συνεδρίου ὁ Γραμματεὺς τῆς Ὄργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς, Ἐπίκουρος Καθηγητὴς κ. Ἀχιλλεὺς Χαλδαιάκης, παρέχει μίαν πλήρη εἰκόνα τοῦ σχεδιασμοῦ καὶ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ τοῦ Β' Διεθνoῦς Συνεδρίου:

Α'. Ἡ ὀργάνωσις

Ἡ Ὄργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Συνεδρίου προέβη ἐγκαίρως στὴ σύνταξιν καὶ ἐκτύπωσιν εἰδικοῦ ἐνημερωτικοῦ ἐντύπου, τὸ ὁποῖο καὶ ἀπέστειλε (κατὰ μῆνα Ἰούλιον τοῦ ἔτους 2003) σὲ εὐρύτατη κλίμακα φιλομούσων ἀποδεκτῶν. Στὸ ἐντυπο τονιζόταν ὅτι ἡ σύγκλησις τοῦ παρόντος συνεδρίου ἀποτελεῖ ἐκπλήρωσις τῆς κατὰ τὸ πέρας τοῦ προσηγηθέντος Α' Πανελληνίου Μουσικολογικοῦ Συνεδρίου διατυπωθείσης κοινῆς δεσμεύσεως: "νὰ καθιερωθῆ ὡς θεσμὸς ἡ σύγκλησις ἀνά τριετία Διεθνoῦς Συνεδρίου, μὲ

γενικό πάντοτε θέμα *‘Θεωρία και Πράξη τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης’*, τὸ ὁποῖο θὰ μπορεῖ νὰ ἔχει διττὸ χαρακτῆρα: μουσικολογικὸ καὶ ψαλτικό-καλλιτεχνικό”. Μαζὶ μὲ τὸ πρωτογενὲς πρόγραμμα, καταγραφόταν ἐκεῖ ἀνοικτὴ πρόσκληση πρὸς ὅλους τοὺς ἐπιστήμονες-ἐρευνητὲς τῆς θεωρίας καὶ πράξεως τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης, πρὸς τοὺς πανεπιστημιακοὺς διδασκάλους, τοὺς μουσικολόγους καὶ τοὺς ψάλτες, νὰ συμμετάσχουν ὡς ὁμιλητὲς στὸ Συνέδριο. Καὶ πράγματι· ὑπερτεσσαρακονταμελὲς μουσόλεκτος χορεία, δηλαδή οἱ σύεδροι-ὁμιλητὲς τοῦ ἐν λόγῳ Συνεδρίου, ἀνταποκρίθηκαν σ’ αὐτὴν τὴν πρόσκληση, συμπλήρωσαν τὸ συνημμένο στὸ ἐνημερωτικὸ φυλλάδιο δελτίο συμμετοχῆς καὶ ἐντὸς τῆς ὀρισθείσης προθεσμίας τῶν δύο περίπου μηνῶν μᾶς ἐγνωστοποίησαν τὴ συμμετοχὴ τους στὸ Συνέδριο, μὲ θέμα σχετικὸ πρὸς τὴ μνημονευθεῖσα θεματολογία, δηλαδή *«Τὰ Γένη καὶ Εἶδη τῆς Βυζαντινῆς Ψαλτικῆς Μελοποιίας»*.

Β'. Ὁ σχεδιασμός

Ὁ σχεδιασμός τοῦ Συνεδρίου παρουσίασε αὐτὴ τὴ φορὰ μιὰν ἐνδιαφέρουσα πρωτοτυπία· φιλοδόξησε νὰ ἱκανοποιήσῃ τόσο τὴν ἀκραιφνῶς ἐπιστημονικὴ μουσικολογικὴ ἔρευνα, ὅσο καὶ τὴν μὴ ἔξαιρετὰ καὶ ἀπολύτως σεβαστὴ μερίδα τῶν μουσικολογούντων πρωτοψαλτῶν καὶ τῶν λοιπῶν μουσικοδιφῶν. Ἀλλὰ καὶ μιὰ ἀκόμη παράμετρος, ἡ μὲ καλλιτε-

χνικές αξιώσεις πρακτική ψαλτική έκφραση, δὲν ἔμεινε ἐκτὸς τοῦ ὀργανωτικοῦ προγραμματισμοῦ μας. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ Συνέδριο ἀναπτύχθηκε κατὰ τριπλὴ διαστρωμάτωση· α) προβλέφθηκαν τρεῖς, ἀμιγῶς ἐπιστημονικοῦ χαρακτήρος, πρωινὲς συνεδριάσεις, ἐκάστη τῶν ὁποίων (βάσει τῆς ἐξ ἀρχῆς ὀρισθείσης θεματολογίας) ἀφιερώθηκε καὶ σὲ διαφορετικὸ κάθε φορὰ γένος τῆς ψαλτικῆς μελοποιίας· β) ἐπιπροσθέτως, σὲ δύο ἀπογευματινὲς συνάξεις, δόθηκε ἡ δυνατότητα νὰ παρουσιαθοῦν ἐπὶ δίωρον ποικίλες ἐλεύθερες, τρόπον τινά, ἀνακοινώσεις, ὄχι κατ' ἀνάγκην σχετικὲς πρὸς τὴ γενικώτερη θεματικὴ τοῦ Συνεδρίου· καὶ τέλος γ) γιὰ τὸ βράδυ προγραμματίσθηκαν ψαλτικὲς ἐκδηλώσεις, ἀπὸ εἰδικῶς προσκληθέντες καὶ μετακληθέντες χοροὺς ψαλτῶν, μὲ τὴν παρουσίαση μουσικοῦ προγράμματος συστοίχου πρὸς τὴ θεματολογία τοῦ Συνεδρίου.

Γ'. Τὰ πεπραγμένα

Κατὰ τὶς παρουσιασθεῖσες στὸ ἐν λόγω Συνέδριο ἀνακοινώσεις ἐπισημάνθηκαν τὰ ἑξῆς· στὴν τελετὴ τῆς ἐπίσημης ἐνάρξεως, τὸ ἑσπέρας τῆς Τετάρτης στὴ Μεγάλῃ Αἴθουσα Τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀκούσαμε τὴ θεμελιακὴ, θὰ ἔλεγα, εἰσήγηση τοῦ καθηγητοῦ Γρηγορίου Στάθη, μὲ θέμα· «Προσδιορισμὸς τῶν Γενῶν τῆς Βυζαντινῆς Ψαλτικῆς Μελοποιίας», μέσῳ τῆς ὁποίας οἰκοδομήθηκε ἀναμφίβολα ἡ πρώτη στερ-

ρή βάση για τή λεπτομερέστερη ανάπτυξη τῶν ἐπὶ μέρους ζητημάτων, ἐφ' ὅσον ὁ λόγος στὴ συνέχεια περιστρέφεται εἰς τὰ τρία γένη τῆς ψαλτικῆς μελοποιίας (Παπαδικό, Στιχηραρικό καὶ Εἰρημολογικό) καθ' ἕκαστον.

1.

Στὴ θεματικὴ ἐνότητα τοῦ Παπαδικοῦ Γένους Μελοποιίας παρουσιάσθηκαν ὀκτὼ ἐνδιαφέρουσες πρωτότυπες εἰσηγήσεις, σχετικὲς μὲ συγκεκριμένα εἶδη ψαλμωδίας (γιὰ τὸν Ἀκάθιστο Ὕμνο μίλησε ἡ κ. Φλώρα Κρητικοῦ, γιὰ τὰ Χερουβικά οἱ κκ. Κωνσταντῖνος Καραγκούνης καὶ Ἀντώνιος Κωνσταντινίδης, γιὰ τὰ Κρατήματα ὁ κ. Γρηγόριος Ἀναστασίου καὶ γιὰ τὸν Πολυέλεο ὁ γράφων Ἀχ. Χαλδαιάκης), ἐνῶ συμπληρωματικὰ λειτούργησαν καὶ οἱ ἀνακοινώσεις τοῦ κ. Δημητρίου Μπαλαγεώργου γιὰ τὴ μελικὴ μεταχείριση τῶν ψαλμῶν τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ Βυζαντινοῦ Κοσμικοῦ Τυπικοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τῆς κυρίας Εὐαγγελίας Σπυράκου, γιὰ τὶς προερχόμενες ἀπὸ τοὺς χειρογράφους κώδικες τῆς λεγομένης Παπαδικῆς πληροφορίας γιὰ τὰ ὄφφικια τοῦ πρωτοψάλτου καὶ τοῦ δομestίκου, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰσήγησις τῆς κυρίας Μαρίας Ἀλεξάνδρου, ποὺ προσέφερε μιὰν ἀδρομερῆ ἀνασκόπηση τῶν καταγεγραμμένων ἐρευνητικῶν τάσεων γύρω ἀπὸ τὸ μείζον θέμα τῆς ἐξηγήσεως τοῦ Παπαδικοῦ Μέλους.

2.

Στή θεματική ένότητα τοῦ Στιχηραριοῦ Γένους Μελοποιίας παρουσιάσθηκαν ἑννέα ἀνακοινώσεις. Ζωηρὸ ἐνδιαφέρον προκάλεσαν οἱ ἀπόψεις ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ κ. Ἰωάννη Ἀρβανίτη, σχετικὰ μὲ τὴ δυνητικὴ διττὴ ἐξηγητικὴ προσέγγιση τοῦ στιχηραριοῦ μέλους, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ καθηγητοῦ Ἀντωνίου Ἀλυγιζάκη, ὁ ὁποῖος -βάσει μουσικολειτουργικοῦ προβληματισμοῦ του- προέτεινε υἱοθέτηση νέας ὀρολογίας· ὡς συστήματα τροπαρίων, συστήματα μελῶν καὶ συστήματα ἤχων, περιγράφονται ὀρθότερα, κατὰ τὴν ἀποψὴ του, τὰ τρία γένη μελῶν, ἐφ' ὅσον ἀπὸ τὴν ἐρευνά του, ὅπως ἰσχυρίσθηκε, δὲν τεκμηριώνεται ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Παπαδικοῦ Γένους. Οἱ ὑπόλοιποι ὁμιλητὲς ἀσχολήθηκαν μὲ εἰδικώτερα, πλέον ἐξειδικευμένα, ζητήματα· λόγου χάριν, ὁ καθηγητὴς Christian Troelsgard μὲ τὴν παράδοση τοῦ παλαιοῦ Στιχηραρίου, ἡ καθηγήτρια Gerda Wolfram μὲ τὶς στιχηραρικὲς συνθέσεις Γαβριὴλ τοῦ ἱερομονάχου καὶ ὁ Nicolae Gheorghita μὲ τὴ νουθεσία πρὸς μαθητὰς Παναγιώτου τοῦ νέου Χρυσάφη. Ὁ κ. Θωμᾶς Ἀποστολόπουλος καὶ ὁ π. Κωνσταντῖνος Τερζόπουλος μᾶς προσέφεραν μιὰ λεπτομερῆ ξενάγηση, ὁ μὲν στὸ Δοξαστᾶριο - Ἀναστασιματᾶριο Πέτρου Λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου, ὁ δὲ στὴν Ἀνθολογία Στιχηραρίου Κωνσταντίνου τοῦ Πρωτοψάλτου, ἐνῶ ὁ κ. Παῦλος Χατζηπαππᾶς ἐπεχείρησε μιὰν ἐνδελεχῆ ἀναφορὰ στὶς σχετικὲς ἐντυπες ἐκδόσεις, ἐξετάζοντας τὰ εἶδη καὶ τὶς μορφὲς τῶν στιχηρῶν στὰ μουσικὰ

βιβλία τοῦ ιθ' καὶ τοῦ κ' αἰῶνος. Τέλος, ὁ κ. Ἐμμανουήλ Γιαννόπουλος προβλημάτισε δημιουργικὰ τὴν ὁμήγουρη τῶν συνέδρων πάνω στὴ σχέση τοῦ ὑμνογραφικοῦ λόγου πρὸς τὴν ἐκάστοτε ἐπιλεγομένη μουσικὴ ἐπένδυσή του, παρ' ὅτι ἡ ἀνάγκη διορθώσεως τῶν συχνὰ ἀπαντώντων σὲ στιχηρὰ ἰδιόμελα ἢ προσόμοια προβλημάτων ἀδοκίμων χωρισμῶν φράσεων, παρατονισμῶν, ἀκόμη καὶ ἑλλειπτικῶν κειμένων, ἀντιμετωπίσθηκε μὲ μεγάλη ἐπιφύλαξη.

3.

Στὴ θεματικὴ ἐνότητα τοῦ Εἰρημολογικοῦ Γένους Μελοποιίας παρουσιάσθηκαν ἕξι ἀνακοινώσεις· ἐπ' αὐτῶν ἐπισημαίνω τὶς λεπτολόγες ἀναφορὲς τοῦ π. Σπυρίδωνος Ἀντωνίου στὴν παράδοση τοῦ μέλους τῶν αὐτομέλων καὶ τοῦ κ. Γεωργίου Κωνσταντίνου στὶς κατὰ χρωματικούς ἤχους μελοποιήσεις τῶν εἰρημῶν. Ὁ κ. Γεώργιος Χατζηθεοδώρου παρέδωκε μιὰν ἐποπτικὴ μνεία γιὰ τὸ εἰρημολογικὸ μέλος στὴν ἔντυπη καὶ προφορικὴ παράδοση, ἐνῶ ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Ἀντωνίου Χατζοπούλου μᾶς ἐπεσήμανε καὶ ὀρισμένες παιδαγωγικὰς διαστάσεις τῆς γενικώτερης θεματολογίας τοῦ Συνεδρίου· πῶς προβλεπόταν ἡ διδασκαλία τῶν γενῶν μελοποιίας στὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα καὶ στοὺς κανονισμοὺς τῶν Πατριαρχικῶν Μουσικῶν Σχολῶν. Σχετικὴ ἦταν ἐν μέρει, ἂν καὶ εἰδικώτερη, καὶ ἡ εἰσήγησις τοῦ κ. Χριστοδούλου Βασιλειάδη, ὅπου παρουσιάσθηκε ἐπιπροσθέτως καὶ ἓνας Κυπριακὸς μουσικὸς κώδικας Καλοφωνι-

κοῦ Εἰρημολογίου. Τέλος, ὁ καθηγητὴς Γρηγόριος Στάθης διέτριψε ἐν κατακλείδι τοῦ Συνεδρίου περὶ τὸ ἀπολύτως ἐνδιαφέρον θέμα τῆς ἐξηγήσεως τοῦ Εἰρημολογίου τοῦ Μπαλάση Ἰερέως καὶ Νομοφύλακος, ὅπως ἀποτυπώνεται στὸν ἀγιορειτικὸ κώδικα Κουτλουμουσίου 440.

4.

Ὡς πρὸς τὶς κατὰ τὶς ἀπογευματινὲς συνάξεις παρουσιασθεῖσες, εἴκοσι συνολικά, ὀλιγόλεπτες εἰσηγήσεις, διακρίνω τὶς ἐξῆς βασικὲς ἐνότητες παρεμβάσεων:

α'. *Ἀναφορὰ σὲ εἰδικὰ διαστηματικά ἢ καὶ σὲ σημειογραφικὰ ζητήματα τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης.*

Γιὰ τὴν πρώτη περίπτωση σχετικὲς ἦταν οἱ εἰσηγήσεις τοῦ καθηγητοῦ κ. Χαράλαμπου Σπυρίδη, τοῦ κ. Δημητρίου Σουρλατζῆ καὶ ἐν μέρει τοῦ κ. Ἀθανασίου Καραμάνη, ἐνῶ στὴ δεύτερη παράμετρο ὑπενθυμίζω τὴν παρέμβαση τοῦ κ. Δημητρίου Νεραντζῆ, ἀλλὰ καὶ τὶς παρουσιασθεῖσες ἀπὸ τοὺς κκ. Ἰωάννη Σούκη καὶ Βελισσάριο Γκεζεργλῆ μεθόδους στοιχειοθεσίας μουσικῶν κειμένων μέσῳ ἠλεκτρονικοῦ ὑπολογιστοῦ.

β'. *Ἐνασχόληση μὲ συγκεκριμένα, αἰσθητικοῦ χαρακτῆρος, θέματα τῆς μουσικῆς ἐπιστήμης.*

Λόγου χάριν, ἡ ψαλτικὴ ἔκφραση τοῦ Ἰακώβου Ναυπλιώτου, ποὺ παρουσιάσθηκε ἀπὸ τὸν κ. Θεόδωρο Βασιλείου, ἢ ἡ μορφολογικὴ

ἀνάλυση τῶν δοξαστικῶν τοῦ β' ἤχου τοῦ Δοξασταρίου Ἰακώβου τοῦ Πρωτοψάλτου, πού παρουσιάσθηκε ἀπὸ τὸν κ. Ἀνδρέα Λανάρα, ἀκόμη καὶ ἡ περὶ ρυθμοῦ ἀναφορὰ τοῦ κ. Πολυχρόνη Νταλάση.

γ'. *Παρουσίαση δεδομένων τρεχούσης μουσικολογικῆς ἐρεῦνης.*

Ὅπως ὁ ἐντοπισμὸς ἐνὸς ἀκόμη αὐτογράφου τοῦ Ἀθανασίου τοῦ δομεστίκου, ἀπὸ τὸν κ. Μιχαὴλ Στρουμπάκη, ἢ καὶ ἡ ἀναφορὰ στὴ ρουμανικὴ μουσικὴ παράδοση, ἰδίως μὲ ἐπίκεντρο τὴ μονὴ τῆς Πούτνας, ἀπὸ τὸν κ. Traian Ospeanu.

δ'. *Ἐπισήμανση ἐξειδικευμένων θεωρητικῶν διδασκαλιῶν.*

Γιὰ παράδειγμα, ἡ παρέμβαση τοῦ κ. Μιλτιάδη Παππᾶ, σχετικὰ μὲ τὸ πρὸς διδασκαλία τῆς Ψαλτικῆς ἀρμοδιώτερο μουσικὸ ὄργανο, ἀλλὰ καὶ ἡ περιγραφὴ τοῦ θεωρητικοῦ πονήματος Παναγιώτου τοῦ Ἀγαθοκλέους, ἀπὸ τὸν κ. Ἰωάννη Παπαχρόνη.

Ἰδιαίτερα πρέπει νὰ τονισθῇ ἡ παρουσία σ' αὐτὲς τὶς ἀπογευματινὲς παρεμβάσεις μιᾶς ὁμάδος νέων ἐρευνητῶν μουσικολόγων, ὑποψηφίων διδασκτόρων Βυζαντινῆς Μουσικολογίας κυρίως στὸ Τμῆμα Μουσικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ στὸ Τμῆμα Μουσικῆς Ἐπιστήμης καὶ Τέχνης τοῦ Πανεπιστημίου Μακεδονίας, οἱ ὁποῖοι παρουσίασαν ἀποτιμήματα τῆς σχετικῆς ἐρεῦνης τους· ἀξίζει, νομίζω, νὰ μνημονευθοῦν ἀναλυτικὰ, ὀνομαστικὰ καὶ κατὰ τοὺς τίτλους τῶν παρεμβάσεών τους:

Γεώργιος Ζήσιμος: *Ἡ ψαλτική παράδοση κατὰ τὸν ιζ' αἰῶνα στὴ
μονὴ Ἰβήρων.*

Ἰωάννης Λιάκος: *Θεσσαλονικεῖς μελουργοὶ τοῦ ιδ'-ιε' αἰῶνος.*

Σεβαστὴ Μαζέρα: *Τὰ μεγαλυνάρια θεοτοκία τῆς ψαλτικῆς τέχνης.*

Γεώργιος Σμάνης: *Ἐξωτερικὸ μέλος.*

Βασίλειος Βασιλείου: *Τὸ "νέο ἀργὸ στιχηραρικὸ" εἶδος μελοποιίας.*

Γεώργιος Πατρώνας: *Διδακτικὴ-παιδαγωγικὴ τῆς Βυζαντινῆς
Μουσικῆς.*

Ἡ εὐμέθοδη, συστηματικὴ καὶ τεκμηριωμένη προδρομικὴ ἔκθεση τῶν
πορισμάτων τῆς ὡς τώρα ἐρεύνης τους, προοιωνίζεται ἀναμφίβολα τὴν
εὐδόκιμη μελλοντικὴ ἀνέλιξή τους καὶ δημιουργεῖ εὐλόγως χρηστὲς ἐλπί-
δες, τόσο στοὺς ἐπιβλέποντες καθηγητὲς τους, ἐξεχόντως στὸν κ. Γρηγό-
ριο Στάθη καὶ στὸν κ. Ἀντώνιο Ἀλυγιζάκη, ὅσο καὶ στὸ σύνολο τῆς
βυζαντινομουσικολογικῆς ἐπιστημονικῆς κοινότητος.

5.

Τελειῶνω μὲ δυὸ λόγια γιὰ τὶς βραδινὲς ψαλτικὲς ἐκδηλώσεις. Τὴν
Παρασκευὴ εἶχαμε τὴν σπάνια, πραγματικὰ, εὐκαιρία νὰ ἀκούσουμε ἀμφο-
τέρους τοὺς χοροὺς τῶν παλαιφάτων ἱεροψαλτικῶν Σωματείων Θεσσαλο-
νίκης καὶ Ἀθηνῶν. Χωρὶς ὑπερβολή, ἢ ἀπὸ μνήμης χορορχία τοῦ Ἄρχον-
τος Πρωτοψάλτου κ. Ἀθανασίου Καραμάνη, παλλομένη ἀπὸ νεανικό,

στήν κυριολεξία, σφρίγος, ἦταν μιὰ συγκλονιστικὴ ἐμπειρία γιὰ ὄλους μας. Ἄλλὰ καὶ γιὰ τὸν Ἀθηναϊκὸ χορὸ πρέπει ἰδιαίτερα νὰ χαιρετισθῆ ἡ ἄρτια ψαλμώδηση τοῦ στιχηροῦ ἰδιομέλου τοῦ παλαιοῦ Βυζαντινοῦ Ἀναστασιματαρίου *Δεῦτε, λαοί, ὑμνήσωμεν, ἀκόμη* καὶ ἡ συμπερίληψη στοῦ πρόγραμμα τοῦ σπάνια ψαλλομένου διστίχου Πολυελέου *Δοῦλοι, Κύριον* Γρηγορίου τοῦ Πρωτοψάλτου σὲ ἦχο τρίτο. Τὸ βράδυ τῆς Πέμπτης ἡ Ἑλληνικὴ Βυζαντινὴ Χορωδία τοῦ Λυκούργου Ἀγγελόπουλου ἔδωσε μιὰν ἀπὸ τίς πλέον προσεγμένες παραστάσεις τῆς· ἂν καὶ δύσκολα μπορεῖ κανεὶς νὰ ξεχωρίσει κάποιο ἀπὸ τὰ ψαλέντα μέλη, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποσιωπηθῆ ἢ, μὲ καταπλήσσουσα ἀκρίβεια, εὐφωνικὴ καὶ εὐρρυθμὴ ἀπόδοση τοῦ ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ Στιχηραρίου ἰδιομέλου τοῦ β' ἦχου *Ὅτε τῷ Σταυρῷ προσήλωσαν*. Τὴν εἰκόνα τῶν παρουσιασθέντων χορῶν ψαλτῶν συμπλήρωσε ὁ κατὰ τὴν ἑναρξὴ τοῦ Συνεδρίου (καὶ ὑπὸ τῆ χοραρχία τοῦ γράφοντος Ἀχ. Χαλδαιάκη) ἐμφανισθεὶς Χορὸς τῶν Μαῖστόρων τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης, ποὺ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπέδωσε καὶ ἓνα μάθημα-σύμβολο τῆς εὐκταίας ἀένας μαθητείας μας στὴ μουσικὴ ἐπιστήμη· τὴ μέθοδο τοῦ νέου Χρυσάφη *Ὁ θέλων μουσικὴν μαθεῖν, κατ' ἐξήγησιν τοῦ Καθηγητοῦ Γρηγορίου Στάθη*.

6.

"Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης" πρωτοστάτησαν καὶ κατὰ τὴν καταληκτικὴν τοῦ Συνεδρίου πανηγυρικὴ ἀρχιερατικὴ Θεία Λειτουργία, στὸν ἱερὸ μητροπολιτικὸ ναὸ τῶν Ἀθηνῶν, ἱερουργοῦντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου·

ὑπὸ τὴ χορορχία τοῦ καθηγητοῦ Γρηγορίου Στάθη ἔψαλαν ἀπὸ τὸ δεξιὸ πρωτοψαλτικὸ Ἀναλόγιο τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ, μὲ ἀντίφωνον εὐώνυμο χορὸ λαμπαδαρίας, ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Ἐμμανουήλ Σουργιαδάκη, τὴν "Βυζαντινὴ Δημοτικὴ Χορωδία Ἡρακλείου" Κρήτης. Ἀμφότεροι οἱ χοροὶ ἀπέδωσαν τὰ ἐπιλεγμένα γιὰ τὸν Ὅρθρο καὶ τὴ Θεία Λειτουργία μέλη μὲ ζηλευτὴ τεχνικὴ ἀριότητα.

Μνημονεύω ἰδιαίτερα· ἀπὸ μὲν τὴν ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου: τὸ μέλος τῆς γνωστῆς εὐχῆς *Τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν*, πού ἐψάλη πλήρες κατὰ δίχορη ἐκδοχή, τὴ σπανιώτατα ἐρμηνευομένη -κατὰ σύντμηση τοῦ Γεωργίου Ραιδεστηνοῦ- σύνθεση τοῦ Ζ' ἑωθινοῦ, τὴν σὲ πρῶτο ἦχο μελωδικωτάτη Δοξολογία τοῦ Παρθενίου ἱερομονάχου τοῦ Μετεωρίτου καὶ τὴ μεγαλοπρεπεστάτη ἐκτὸς τοῦ Βήματος ἔνδυση τοῦ ἀρχιεπισκόπου ὑπὸ τοὺς ἀρμονικοὺς ἦχους τοῦ πρωτογενοῦς μέλους τοῦ θαυμαστοῦ Θεοτοκίου μαθήματος τοῦ Ἰωάννου Μαῖστορος τοῦ Κουκουζέλη Ἀνωθεν οἱ προφηταὶ· ἀπὸ δὲ τὴν ἀκολουθία τῆς Θείας Λειτουργίας: τὴ ρυθμικωτάτη ἐνότητα τῶν Τυπικῶν καὶ τῶν Μακαρισμῶν, τὸ περίφημο Τρισάγιο, *Δύναμις Ἅγιος ὁ Θεὸς* τοῦ Ξένου Κορώνη καὶ Πρωτοψάλτου, τὸ θαυμασιὸ ἀργὸ Χερουβικὸ τοῦ πρώτου ἦχου κατὰ μέλος Γρηγορίου τοῦ Πρωτοψάλτου, ἀλλὰ καὶ τὴν κατὰ τὸν ἀσπασμὸν ψαλλομένη σὲ δεύτερο ἦχο, ἄγνωστη ἐν πολλοῖς, σύνθεση Ἰωάννου τοῦ Πρωτοψάλτου *Πατέρα, Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα*, μὲ βραχὺ ὁμόηχο κράτημα.

Τὸ κατὰ τὸ πέρας τῆς Θείας Λειτουργίας ψαλὲν «Μνημόσυνον πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων καὶ ψαλάντων τῷ Θεῷ καὶ τοῖς θαυμασί- οισ αὐτοῦ, ἐν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις, ἐν πόλεσι καὶ χωρίοις καὶ ἐρημίαις καὶ ἀσκητηρίοις καὶ ἀπανταχοῦ γῆς» ἀπετέλεσε συγκινητικὴ ὄντως κατα- κλείδα τοῦ ἐν λόγῳ Β' Διεθνoῦς Μουσικολογικοῦ Συνεδρίου, ποῦ κατὰ τὴν ὀρθόδοξη θεολογικὴ διδασκαλία "συνῆψε εἰς ἓν" τοὺς κατὰ τὴ στρα- τευομένη καὶ κατὰ τὴ θριαμβεύουσα ἐκκλησία χοροῦς τῶν φθεγγομένων τὸν "τῶν ἑορταζόντων καθαρὸν ἦχον, τῶν βοῶντων ἀπαύστως τό, Κύριε, δόξα σοι".

Ταῦτα ἐνεπνεύσθη καὶ σὺν Θεῷ ἀπεπειράθη νὰ βάλει σὲ πράξη ἡ Ὁργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ ἐν λόγῳ Συνεδρίου. Θὰ κλείσω δανειζόμενος μίαν ἀπὸ τῆς ποιητικότερες, πιστεύω, καταληκτικῆς ἀποστροφῆς ποῦ ἀκούσθησαν κατὰ τὸ Συνέδριο:

*Ἦδυνθείη αὐτῷ τε καὶ ὑμῖν ἡ διαλογία ἡμῶν,
ἡμεῖς δὲ εὐφρανθησόμεθα ἐπὶ τῷ Κυρίῳ.*

Ἀχιλλεὺς Γ. Χαλδαιάκης
Ἐπίκουρος Καθηγητῆς Βυζαντινῆς Μουσικολογίας
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ἰσθεσία χενταδὸς γέξ

Handwritten musical notation with red and black notes and stems, including a red '6' above the first note and a red '9' at the end.

Handwritten musical notation with red and black notes and stems, including a red '14' above the first note and a red '9' at the end.

Handwritten musical notation with red and black notes and stems, including a red '9' at the end.

Handwritten musical notation with red and black notes and stems, including a red '12 (200)' above the first note.

Handwritten musical notation with red and black notes and stems, including a red '2' above the first note.

Handwritten musical notation with red and black notes and stems.

Handwritten musical notation with red and black notes and stems, including a red '2' above the first note and a red '9' at the end.

Handwritten musical notation with red and black notes and stems.

Handwritten musical notation with red and black notes and stems.

Handwritten musical notation with red and black notes and stems, including a red '9' at the end.

κ νόθεσια· χενλάφης νέες κ

Ἡ νόθεσια αὐτή,
 ὡς μέθοδος τῶν δεύσεων ἔχει χαρακτῆρα μέχρι
 τῆς βαλτικῆς, ἀποδίδεται, ἀπὸ τὴν χειρονόμη-
 τα τῶν κωδικογράφων, εἰς τὸν Παναγιώτην
 Χενλάφην τὸν νέον καὶ ἀψάχτην ἐπὶ Μετα-
 ρησῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸ γ' τέταρτον ἔτη
 αἰῶνος. Ἄλλοτε, πάλι, παραδίδεται ἀνω-
 νύμου. Ὁ ἴδιος ὁ Χενλάφης εἰς τὸν ἰδιο-
 χεῖρο κώδικά τος + Ζενοφώντος 128
 τος εἰς 1671 + παραδίδει τὸς τέσσαρι
 ἀπὸ τὸς πέντε στίχοις ὑπὸ ἄλλο + δένδεσι
 τερο, πάντως + μέχρι ἀνωνύμου. Σχεδὸν
 πάντῃ ἡ "νόθεσια" δὲν ἔχει μερισμένους καὶ τὸ
 πέντε στίχοις. Ἐγὼ ἐξήσησα τὸ κοινὸν μερὸς
 παρεμβάλλον καὶ τὸν τρίτο στίχο ἀπὸ τὴν
 κώδικα τος Χενλάφης - "δέχει κατὰ συνθε-
 σισμὸν καὶ φόβον ἔχει κληρὸς" - καὶ περὶ τα-
 ζα κατὰ στίχο τὴν πρωτότυπη - συνθε-
 κη - σκευογραφία τῶν δεύσεων, περὶ
 πηλονα ἀγαθὴν δοῦν καὶ κοινὴν ἀφελείαν.

Καταληκτήρια Ἀποφώνηση

*Συνέδριον τὸ δεύτερον τέλος νινὶ λαμβάνει·
ἀλλήλους εὐφημήσωμεν, καὶ τρίτον εὐχηθῶμεν!*

Μακαριώτατε, Ἀγαπητοὶ Σύεδροι, Κυρίες καὶ Κύριοι

Ἐπιθυμῶ τὴν εὐσημη αὐτὴ ὥρα τῆς αἰσίας λήξεως τοῦ Β' Διεθνοῦς Μουσκολογικοῦ καὶ Ψαλτικοῦ Συνεδρίου "Θεωρία καὶ Πράξη τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης: Τὰ Γένη καὶ Εἶδη τῆς Βυζαντινῆς Ψαλτικῆς Μελοποιίας" νὰ ἐκφράσω τὰ ὑποκάρδια αἰσθήματα χαρᾶς καὶ ἀγαλλιᾶσεως καὶ εὐχαριστίας. Χαρὰ καὶ ἀγαλίαση γιὰ τὰ δωρήματα τοῦ Θεοῦ ποὺ εὐδόκησε νὰ βρεθοῦμε τόσοι πολλοὶ μαζί, ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἀλλοῦ, καὶ τόσα πολλὰ καὶ καλά νὰ συνεισφέρουμε ὁ καθένας στὴν προκείμενη περίπτωσι τῆς Ψαλτικῆς μας Τεχνης· καὶ εὐχαριστία γιὰ τὴν συνδράματε ὅλοι καὶ συμβάλατε στὴν ἐπιτυχία. Δὲν ἀρκοῦσε μόνο ἡ δική μου πλατεία καρδιά γιὰ νὰ χωρέσουν ὅλοι καὶ ὅλα, οὔτε μόνο ἡ ἄκρα φιλοτιμία τῶν στενῶν συνεργατῶν μου· ἀλλὰ καὶ ἡ δική σας καλὴ καὶ φιλόμουση καὶ φιλερευνητικὴ καὶ

φιλοσυνεδριακή διάθεση. Τὸ τονίζω· ‘φιλοσυνεδριακή διάθεση’. Τὸ ἀγαπήσατε τὸ Συνέδριο καὶ μᾶς χρεώνετε νὰ ἐργαζόμαστε πάντοτε καὶ νὰ βρῖσκουμε τρόπο νὰ πολλαπλασιάσουμε τὸ τάλαντο «εἰς κοινὸν ὄφελος».

Καὶ θὰ ἤθελα νὰ ξαναπῶ κι ἐδῶ, αὐτὸ ποῦ καὶ τὸ εἶπα καὶ τὸ ἔγραψα κιόλας. Ἐμεῖς οἱ μουσικολόγοι ξέρουμε ὅσα ψαλτικά ξέρετε ἐσεῖς οἱ ψάλτες, καὶ ἄλλα τόσα καὶ πολὺ περισσότερα, ποῦ δὲν ξέρετε ἐσεῖς· θὰ θέλαμε, κι αὐτὴ εἶναι ἡ εὐχή μας καὶ γι’ αὐτὸ προσπαθοῦμε φιλότιμα, νὰ ξέρατε κι ἐσεῖς οἱ ψάλτες ὅσα μουσικολογικὰ ξέρουμε ἐμεῖς, ἢ καὶ περισσότερα νὰ μάθετε καὶ νὰ μᾶς ξεπεράσετε. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ προκύψουν πολλὰ καὶ μεγάλα ὀφέλη γιὰ τὸν ἑλληνικὸ μουσικὸ πολιτισμὸ μας, τὴν Ἑλληνικὴ Ψαλτικὴ Τέχνη.

Καὶ πρέπει, ἀκριβῶς, ν’ ἀποδώσω τὰ εὖσημα· πρῶτα στοὺς ὁμιλητὲς καὶ μάλιστα τοὺς νέους ἐπιστήμονες μουσικολόγους· κι ὕστερα στὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριο, καὶ τοὺς καλοὺς συζητητὲς, ποῦ σὰν νὰ προσκλήθηκαν ἀπ’ τὸ δίστιχο κάλεσμα σὲ κώδικα (Ξενοφῶντος 128) τοῦ Παναγιώτου Χρυσάφη τοῦ νέου καὶ Πρωτοψάλτου·

*Δεῦτε φιλοθεάμονες, πλῆθος τῶν μουσικῶν τε,
ὔδωρ ἀντλήσατ’ ἐκ πηγῆς, κορέσθητε ἀφθόνως.*

καὶ ποῦ πρέπει νὰ σημαίνει καὶ ὅτι ἡ πηγὴ πρέπει νὰ ἔναι γεμάτη, γιὰ ἄφθονο κορεσμό.

Διαπιστώθηκε ἓνα εὖρος ἀντιλήψεως καὶ ἓνα εὖρος γνώσεως· καὶ ὑπῆρξε ἀγαθὴ δόση καὶ ἀντίδοση, καὶ πλάτεμα καὶ πλουτισμὸς τοῦ θέματος τῆς Ψαλτικῆς. Καὶ συγκάθισαν 'πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων', καὶ ἀκούσθησαν παλαιὰ καὶ νέα ρήματα, καὶ μὲ σύντομο καὶ μὲ ἀργὸ καὶ μὲ ἀργοσύντομο τρόπο.

Νὰ εὐδοκήσει ὁ Θεός, μὲ τὶς εὐχὰς καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου, τοῦ καὶ Προέδρου τοῦ Δ. Σ. τοῦ Ἰδρύματος Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ποῦ ἀγαπᾷ τὰ σκηνώματα τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἐστῶτες καὶ ψάλλοντες ἐν οἴκῳ καὶ αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ψάλτες, νὰ ἔχουμε ὑγεία καὶ ἀγάπη καὶ εἰρήνη καὶ νὰ φθάσουμε νὰ συναντηθοῦμε πάλι στὸ Γ' Διεθνὲς Συνέδριο γιὰ τὴν "Θεωρία καὶ Πράξις τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης", τὸν Ὀκτώβριο τοῦ σωτηρίου ἔτους 2006. Ἀμήν.

**Ἀθήνα, ξενοδοχεῖο Κάραβελ,
περασμένα μεσάνυχτα τῆς Παρασκευῆς 17 Ὀκτωβρίου 2003.
Γρηγόριος Θ. Στάθης**

Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Χριστόδουλος

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος Παρασκευαΐδης, γεννήθηκε στὴν Ξάνθη τὸ σωτήριο ἔτος 1939. Σπούδασε Νομικὰ καὶ Θεολογία στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καὶ ἔλαβε μὲ τὴ σειρά τὸ πτυχίον τῆς Νομικῆς τὸ ἔτος 1962 καὶ τὸ πτυχίον τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τὸ ἔτος 1967. Διάκονος χειροτονήθηκε τὸ 1961, φοιτητῆς ὢν, καὶ Πρεσβύτερος τὸ 1965. Διετέλεσε ἐπὶ ἔννια συναπτά ἔτη ἱεροκήρυκας καὶ πνευματικὸς προϊστάμενος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, στὸ Παλαιὸ Φάληρο, καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Εἶναι διδάκτωρ τῆς Θεολογίας μὲ διατριβὴ γιὰ τὸ Παλαιοημερολογικὸ ζήτημα { *Ἱστορικὴ καὶ κανονικὴ θεώρησις τοῦ παλαιοημερολογικοῦ ζητήματος κατὰ τε τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἐξέλιξιν αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι* (Ἀθήνα 1985)}, καὶ εἶναι ἀκόμα πτυχιούχος τῆς Γαλλικῆς καὶ Ἀγγλικῆς γλώσσας· μιλάει ἐπίσης καὶ γράφει ἰταλικά καὶ γερμανικά. Ἐλαβε μέρος σέ

πάμπολλες ἐκκλησιαστικὲς ἀποστολὲς στὸ ἐξωτερικό. Συνέγραψε πλῆθος ἐπιστημονικὰ καὶ ἐποικοδομητικὰ βιβλία, σὲ μιὰ πολὺ μεγάλη καὶ ποικίλη θεματολογία. Ἀρθρογραφεῖ στὸν Ἐκκλησιαστικὸ Τύπο καὶ στὶς Ἐφημερίδες καὶ ὁμιλεῖ γιὰ ἐπίκαιρα θέματα μέσῳ τοῦ Ραδιοτηλεοπτικοῦ δικτύου. Μητροπολίτης Δημητριάδος ἐκλέχτηκε τὸ 1974. Στὸν Ἀρχιεπισκοπικὸ θρόνο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος τὸν ἐξέλεξε ἡ Σεπτῆ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὴν 28 Ἀπριλίου 1998.

Ἀθανάσιος Καραμάνης

τέως Πρωτοψάλτης ἱ.ν. ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ
Θεσσαλονίκης

Διευθυντῆς Χορωδίας τοῦ Σωματείου Ἱεροψαλτῶν
Θεσσαλονίκης «Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός»

Τὸ Σωματεῖο Ἱεροψαλτῶν Θεσσαλονίκης «Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός» ιδρύθηκε τὸ ἔτος 1918. Ἐνας ἀπ' τοὺς κυριώτερους σκοπούς του εἶναι "ἡ διατήρηση, διαφύλαξη, καλλιέργεια, προβολὴ καὶ διάδοση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησιαστικῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς". Γιὰ τὴν πραγματοποίηση αὐτῶν τῶν ἐπιδιώξεων ἡ διοίκησις τοῦ Σωματείου δημιούργησε ἐπίλεκτη Βυζαντινὴ Χορωδία, ἡ ὁποία συμμετέχει σὲ ἐθνικές, θρησκευτικὲς καὶ πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἔξωτερικό. Μιὰ σημαδιακὴ ἐκδήλωσις τῆς Χορωδίας ὑπῆρξε ἐκείνη ἀμέσως μετὰ τὴν κατοχὴ στὴ Θεσσαλονίκη μετὰ χοράρχη τὸν Ἄρχοντα Πρωτοψάλτη τῆς ΜΧΕ αἰμίμηστο Κωνσταντῖνο Πρίγγο. Ἀπὸ τότε μέχρι τώρα ἡ χορωδία «Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός» ἔχει πραγματοποιήσει ἀναρίθμητες καὶ πάντοτε ἐπιτυχημένες συναυλίαι, καὶ ἀπὸ τὸ 1965 συμμετέχει ἀνελλιπῶς στὰ "Δημήτρια" τοῦ Δήμου Θεσσαλονίκης.

Ἡ συναυλιακὴ δραστηριότητα τῆς Χορωδίας στὴν Ἑλλάδα εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα μετὰ κορυφαῖες ἐκδηλώσεις στὸ Ἡρώδειο Ἀθηνῶν, στὸ ἀρχαῖο Θέατρο Ἐπιδαύρου, καὶ στὰ ἀρχαῖα Θέατρα Πατρῶν καὶ Φιλίπ-

πων. Καί ἐκτός Ἑλλάδος ἡ δραστηριότητα εἶναι μεγάλη. Ἔψαλε στίς Βαλκανικές χώρες Βουλγαρία καί Ρουμανία, καί στό Λουξεμβούργο καί Γερμανία. Τήν 30 Δεκεμβρίου 2000 ἔψαλε στό Μέγαρο Μουσικῆς Θεσσαλονίκης γιά τήν ἐπέτειο τῶν 2000 χρόνων ἀπ' τήν γέννηση τοῦ Θεανθρώπου. Τῆ Χορωδία διηύθυναν κατά καιροῦς καί ἐκ περιτροπῆς οἱ μεγάλοι Πρωτοψάλτες Θεσσαλονίκης καί οἱ ἐκάστοτε Πρόεδροι τοῦ Σωματείου Ἱεροψαλτῶν Θεσσαλονίκης.

Ὁ Ἀθανάσιος Καραμάνης γεννήθηκε στήν Κοηνίδα Σερρών ἀρχές Ἰανουαρίου τοῦ 1911. Εἶναι ἕκτος μεταξὺ ἑπτὰ ἀδελφῶν. Ἡ καλλιφωνία ἦταν τό χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς οἰκογένειάς του, μέ πρώτη καί καλύτερη τήν μάνα του, καταγομένη ἀπ' τήν ψαλτομάνα κοινότητα Νηκήσιανη. Ὅλοι στήν οἰκογένεια ἀρέσκονταν νά ἐπιδίδονται στό δημοτικό τραγούδι, στό ὁποῖο μνήθηκε καί ὁ μικρός Ἀθανάσιος. Στά δεκατρία του χρόνια ἔψαλε γιά πρώτη φορά τόν Ἀπόστολο. Πρῶτοι δάσκαλοί του στά ψαλτικά στάθηκαν ὁ ἱερεὺς Ἐμμανουήλ Πιπεριάς, ὁ συμμαθητής του Ἀθανάσιος Μπουρλέτσικας καί ὁ Χρῆστος Παρασχειίδης ἢ Μπεκιάρης, μαθητής τοῦ Νηλέως Καμαράδου στήν Πόλη. Δάσκαλός του ἀκόμη ὑπῆρξε καί ὁ Πρωτοψάλτης Δράμας Χαράλαμπος Ἀνεστιάδης, μαθητής τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου Ἰακώβου Ναυπλιώτου.

Ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό τοῦ νεαροῦ Ἀθανασίου Καραμάνη ἦταν ἡ ὀξεῖα μουσική ἀντίληψη στό θεωρητικό ὅσο καί στό πρακτικό μέρος τῆς

Μουσικῆς, πού μαζί μέ τήν ἐκπληκτική μουσική μνήμη καί τήν ὄλη διαγωγή του ἔκαναν τοὺς δασκάλους του νά τόν ἀγαποῦν καί νά τόν θαυμάζουν. Ἄπ' τὰ δεκαἕξι του χρόνια ἄρχισε τήν ψαλτική σταδιοδρομία σέ διάφορους ναοὺς· πρῶτα στήν Πρώτη Σερρών καί ἔπειτα στή Δράμα, Καβάλα, Βέροια, Πύργο Ἡλείας καί τέλος τριανταπέντε συναπτὰ ἔτη στόν ἱερό μητροπολιτικό ναό τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, στή Θεσσαλονίκη, ἀπό ὅπου ἀποχώρησε τὸ 1983 σέ ἡλικία 73 ἐτῶν. Ἡ τελευταία αὐτῆ πρωτοψαλτική περίοδος ὑπῆρξε ἡ γονιμότερη ἀπὸ ἄποψη διδασκαλίας καί ἐτοιμασίας νέων ἱεροψαλτῶν, συγγραφῆς τοῦ μελοποιητικοῦ τοῦ ἔργου καί ἐκδόσεως τῶν μουσικῶν του βιβλίων. Μετὰ τήν ἀποχώρησή του ἀπ' τήν ἐνεργό ψαλτική σταδιοδρομία ἀσχολεῖται μέ τὸ θεωρητικό καί ἱστορικό μέρος τῆς Μουσικῆς σέ συνδυασμὸ μέ μία νέα, δικῆς του ἐμπνεύσεως, "Ἀριθμονευματική" μέθοδο καταγραφῆς τοῦ μέλους.

Ἡ καλλιτεχνική ἔκφραση τῶν ἤχων τῆς ἱερῆς μουσικῆς τέχνης ἀπὸ στασιδίου τὸν καθιέρωσαν πανελλήνια ἀλλὰ καί ἔξω ἀπ' τήν Ἑλλάδα, ὡς τὸν μεγάλο Δάσκαλο καί Μελουργό, ἐκφραστή τοῦ Βυζαντινοῦ Μέλους, δημιουργὸ πολλῶν Χορωδιῶν καί ἔξοχο Χοράρχη. Ὁ Ἀθανάσιος Καραμάνης τιμήθηκε, γιὰ ὅλα αὐτά, ἀπ' τήν Ἑλληνική Πολιτεία, τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, καί ἀπὸ πολλές Μητροπόλεις καί Δήμους καί Μουσικοὺς Συλλόγους τῆς πατρίδος μας καί τοῦ ἔξωτερικοῦ. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο τοῦ ἀπένευσε τὸ ὄφφίκιο "τοῦ Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως".

Χρῆστος Χατζηνικολάου

Πρωτοψάλτης ἱ.ν. Ἁγίας Παρασκευῆς Ἀττικῆς
Διευθυντῆς Χορωδίας Πανελληνίου Συνδέσμου Ἱεροψαλτῶν
«Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός»

Ὁ Πανελλήνιος Σύνδεσμος Ἱεροψαλτῶν «Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός», εἶναι ὁ μεγαλύτερος καὶ παλαιότερος ἱεροψαλτικός φορέας. Ἰδρύθηκε τὸ 1915 καὶ συγκαταλέγεται στοὺς παλαιότερους μουσικοὺς Συλλόγους τῆς χώρας. Ἐδρεύει στὴν Ἀθήνα καὶ μέλη του εἶναι οἱ ἱεροψάλτες τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν ὁμόρων Μητροπόλεων τοῦ Λεκανοπεδίου τῆς Ἀττικῆς.

Στὴν ἀδιάλειπτη ἑννενητάχρονη ἱστορική του πορεία, ὁ Πανελλήνιος Σύνδεσμος Ἱεροψαλτῶν ἔχει παρουσιάσει πολὺπλευρο καλλιτεχνικό, πολιτιστικό καὶ κοινωνικό ἔργο σὲ πανελλαδικὸ καὶ πανορθόδοξο ἐπίπεδο μὲ σκοπὸ τὴ διάσωση καὶ διάδοση τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς Παράδοσης καὶ ἰδιαίτερα τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς καὶ τοῦ Δημοτικοῦ Τραγουδιοῦ.

Ὁ Πανελλήνιος Σύνδεσμος Ἱεροψαλτῶν ὑπῆρξε ὁ πρῶτος ποὺ μὲ τὴν Βυζαντινὴ του Χορωδία κατέγραψε καὶ ἠχογράφησε σὲ δίσκους καὶ κασέτες ὁλόκληρη σχεδὸν τὴν Ὑμνολογία τῆς Ἐκκλησίας μας μὲ τὴν μεγαλύτε-

ρη δυνατή γνησιότητα στην έρμηνεία, όπως προσιδιάζει στην μεγάλη μουσική μας παράδοση. Η Χορωδία του Πανελληνίου Συνδέσμου Ίεροψαλτών αποτελείται από 150 και πλέον διαπρεπείς καλλίφωνους Ψάλτες των Ἀθηνῶν και έχει στο ένεργητικό της έπιτυχημένες εμφανίσεις τόσο στην Ἀθήνα και την περιφέρεια –κινηματοθέατρο «Παλλάς», Δημοτικό Θέατρο Πειραιῶς, Ἡρώδειο, Ἀρχαίο Θέατρο Ἐπιδαύρου, Μέγαρο Μουσικῆς Θεσσαλονίκης και Μέγαρο Μουσικῆς Ἀθηνῶν– όσο και στο έξωτερικό.

Τὰ τελευταῖα χρόνια διδάσκαλος και Χοράρχης τῆς Χορωδίας εἶναι ὁ Πρόεδρος του Συνδέσμου, ὁ Πρωτοψάλτης κ. Χρῆστος Χατζηνικολάου.

Ὁ Χρῆστος Χατζηνικολάου γεννήθηκε στο χωριό Σκουραίικα τῆς Σάμου τὸ 1937 και από μικρή ηλικία μυήθηκε στην ψαλτική τέχνη από τὸν σοφὸ και ὀνομαστὸ μουσικοδιδάσκαλο και Ἀρχοντα Πρωτοψάλτη του Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων Ἐμμανουήλ Βαμβουδάκη. Τελείωσε τὸ Πυθαγόρειο Γυμνάσιο τῆς Σάμου και σπούδασε Πολιτικὲς Ἐπιστῆμες στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν. Τὴν Βυζαντινὴ και Εὐρωπαϊκὴ Μουσικὴ σπούδασε στο Ἐθνικὸ Ὠδεῖο Ἀθηνῶν με διακεκριμένους διδασκάλους.

Ἐχει ψάλει ὡς Πρωτοψάλτης σὲ πολλοὺς ἱεροὺς Ναοὺς των Ἀθηνῶν, και ἐπὶ 43 συνεχῆ ἔτη εἶναι Πρωτοψάλτης στὸν ἱερὸ Ναὸ Ἀγίας Παρασκευῆς του ὁμωνύμου Δήμου Ἀττικῆς. Εἶναι ὁ ἰδρυτὴς πολλῶν Χορωδιῶν και έχει διατελέσει Χοράρχης Βυζαντινῶν, παιδικῶν και μικτῶν Χορωδιῶν.

Εἶναι Καθηγητὴς στὸ Ἐθνικὸ Ὠδεῖο Ἀθηνῶν, ἐνῶ ἔχει διατελέσει καὶ Καθηγητὴς στὴ Μέση Ἐκπαίδευση καὶ στὴ Μαράσλειο Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ Διευθυντὴς σὲ πολλὲς Ἐκκλησιαστικὲς Μουσικὲς Σχολές.

Τώρα εἶναι ἐκλεγμένος Πρόεδρος τοῦ Πανελληνίου Συνδέσμου Ἱεροψαλτῶν «*Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός*» καὶ τῆς Ὁμοσπονδίας Ἱεροψαλτῶν Ἑλλάδος (ΟΜ.Σ.Ι.Ε.), συνδικαλιστικὲς θέσεις ποὺ κατέχει ἐπὶ πολλὰ χρόνια καὶ ἀπ' τὶς ὁποῖες ἔχει προσφέρει πολὺτιμες ὑπηρεσίες, τόσο γιὰ τὴν Ἐκκλησιαστικὴ μας Μουσικὴ, ὅσο καὶ γιὰ τὴν βελτίωση καὶ ἐπίλυση πολλῶν θεμάτων τοῦ ἱεροψαλτικοῦ κόσμου τῆς χώρας μας. Εἶναι μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀκροάσεως Ἱεροψαλτῶν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ μέλος τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Καταρτίσεως τοῦ Σχεδίου τοῦ Κανονισμοῦ Ἱεροψαλτῶν.

Λυκοῦργος Ἀγγελόπουλος

Πρωτοψάλτης ἰ.ν. Ἀγίας Εἰρήνης Ἀθηνῶν
Διευθυντής «Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς Χορωδίας»

Ἡ «Ἑλληνική Βυζαντινὴ Χορωδία» ἰδρύθηκε τὸ 1977 ἀπ' τὸν Λυκοῦργο Ἀγγελόπουλο καὶ τοὺς συνεργάτες του, μὲ σκοπὸ τὴν παρουσίαση τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ὅπως ἔφτασε ὡς τὶς μέρες μας μὲ τὴν γραπτὴ καὶ προφορικὴ παράδοση. Στὰ 27 χρόνια τῆς δράσης της ἔχει πραγματοποιήσει πάνω ἀπὸ 1000 συναυλίες, λειτουργικὲς καὶ ἄλλες ἐκδηλώσεις στὴν Ἑλλάδα καὶ σὲ 31 χώρες τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Πολλὲς ἀγρυπνίες σὲ ἱστορικοὺς τόπους καὶ μνημειακοὺς ναοὺς μεταδόθηκαν ραδιοφωνικά. Κορυφαῖο γεγονός τοῦ 2000 ἦταν ἡ συμμετοχὴ τῆς Χορωδίας στὴν πανορθόδοξη Θεία Λειτουργία τῶν Χριστουγέννων στὴ Βηθλεέμ γιὰ τὸν ἑορτασμὸ τῶν 2000 χρόνων ἀπὸ τὴν γέννηση τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἐπίσης, τὴν 9 Ἰουνίου 2002 ἔψαλε στὴ Θεία Λειτουργία ποὺ τέλεσε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος στὴ Βασιλικὴ τοῦ ἁγίου Ἀπολλιναρίου τῆς Ραβέννας, καὶ τὴν 29 Ἰουνίου 2004 ἔψαλε στὰ ἐγκαίνια τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου στὴ Ρώμη, ποὺ ἐγκαινίασε, πάλι, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Στις 13 Μαΐου 2004 έδωσε μαζί με τὸ Ensemble Kudsi Ergüner κοινή συναυλία Βυζαντινῆς καὶ Ὀθωμανικῆς Μουσικῆς στὸν ναὸ τῆς ἁγίας Εἰρήνης Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ Ἑλληνικὴ Βυζαντινὴ Χορωδία ἔδωσε ἀκόμα τρεῖς συναυλίες στὸ Μητροπολιτικὸ Μουσεῖο Τέχνης Νέας Ὑόρκης καὶ ἔλαβε μέρος στὶς ἑναρκτηρίες τελετῆς πέντε συναπτῶν Διεθνῶν Συνεδρίων Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Ἀπὸ τὸ 1990 ἄρχισε τὴν ἠχογράφηση καὶ ἔκδοση τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου βυζαντινοῦ Μαῖστορος Ἰωάννου Κουκουζέλη, με χορηγία τοῦ Κοινοφελοῦς Ἰδρύματος “Ἀλέξανδρος Ὠνάσης”. Μὲ τὸ ὄνομα τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς Χορωδίας ἔχουν κυκλοφορηθῆ περισσότερες ἀπὸ τριάντα κασέτες καὶ ἀπὸ τὸ 1993 καὶ ἔπειτα καὶ ὀκτῶ δίσκοι ἀκτίνας στὴν Γαλλία καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Λυκοῦργος Ἀγγελόπουλος γεννήθηκε στὸν Πύργο Ἡλείας τὸ 1941. Σπούδασε νομικὰ στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καὶ Βυζαντινὴ Μουσικὴ κοντὰ στὸν δάσκαλο Σίμωνα Καρᾶ. Εἶναι Πρωτοψάλτης στὸν ἱερό ναὸ τῆς ἁγίας Εἰρήνης (πρώτης Μητροπόλης τῶν Ἀθηνῶν) ἀπ’ τὸ 1982. Διδάσκει Βυζαντινὴ Μουσικὴ στὸ Ὡδεῖο Ἀθηνῶν καὶ στὰ Ὡδεῖα Φ. Νάκας καὶ Ν. Σκαλκώτας, καὶ διευθύνει τὶς Σχολές Βυζαντινῆς Μουσικῆς τῶν Ἱ. Μητροπόλεων Ἡλείας, Φθιώτιδος, Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου. Εἶναι συνεργάτης τῆς ΕΡΑ στὸν τομέα τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, καὶ ἔχει ἀσχοληθῆ καὶ μετὰ τὴν σύγχρονη μουσικὴ ὡς ἐρμηνευτὴς πολλῶν

ἔργων τῶν Μ. Ἀδάμη, Δ. Τερζάκη, Τζ. Τάβενερ, Κ. Σφέτσα, Γ. Κυριακάκη. Συμμετέχει, ἐπίσης, στήν ἐρευνητική ομάδα τοῦ Μ. Πέρες, πού ἐρευνᾷ τὰ παλαιά δυτικά μέλη (παλαιορωμαϊκά, ἀμβροσιανά) καί τή σχέση τους μέ τὰ βυζαντινά.

Πατριάρχες, Ἀρχιεπίσκοποι καί Μητροπολίτες τοῦ ἀπένειμαν τιμητικές διακρίσεις γιά τήν ἄοκνη καί φιλότιμη ἐνασχόληση μέ τήν Βυζαντινή Μουσική, μέ κορυφαῖες ἐκφράσεις τιμῆς τήν ἀπονομή τοῦ ὄφφικίου τοῦ “Ἀρχοντος Πρωτοψάλτου τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως”, τὸ 1994, ἀπ’ τὸν Οἰκουμενικό Πατριάρχη κ. Βαρθολομαῖο, καί τοῦ ἀργυροῦ Σταυροῦ τοῦ Τάγματος τοῦ Φοίνικος, τὸ 2004, ἀπ’ τὸν Πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Στεφανόπουλο.

Ἐμμανουήλ Σουργιαδάκης

Πρωτοψάλτης Ἰ.ν Ταξιαρχῶν Ἡρακλείου Κρήτης
Διευθυντής «Βυζαντινῆς Δημοτικῆς Χορωδίας Ἡρακλείου»

Ἡ "Βυζαντινὴ Δημοτικὴ Χορωδία Ἡρακλείου" ιδρύθηκε ἀπ' τὸν Δῆμο Ἡρακλείου ἐπὶ δημαρχίας Ἐμμανουήλ Καρέλλη, τὸ ἔτος 1986 με πρόταση τοῦ τότε Καθηγητοῦ Ἐθνομουσικολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Κρήτης, μακαρίτου († 17 Ἰουλίου 2003) Γεωργίου Ἀμαργιανάκη καὶ ὁμόφωνη ἀπόφαση τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἡρακλείου. Σκοπὸς τῆς ιδρύσεως τῆς Χορωδίας εἶναι "ἡ ὑποδειγματικὴ ἐρμηνεῖα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους, ἡ συμβολὴ τῆς στὴν διάδοση καὶ διάσωση τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς μας κληρονομιάς καὶ παράδοσης, ἡ ἀνάδειξη τῶν ἔργων τῶν μεγάλων ἐλλήνων μελουργῶν, βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν, ἡ ἀποτύπωση καὶ ἐρμηνεῖα τοῦ ἔργου τῶν Κρητῶν μελουργῶν καὶ ἡ συμμετοχὴ τῆς σὲ λατρευτικὲς συνάξεις στοὺς ὀρθόδοξους ναοὺς".

Ἡ Χορωδία, πὺν ἀπαρτίζεται ἀπὸ 18 μέλη καὶ στηρίζεται οἰκονομικὰ ἀπὸ τὸν Δῆμο Ἡρακλείου, ἔχει δώσει πλῆθος ἐκδηλώσεων στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ καὶ εἶναι γνωστὴ διεθνῶς. Ἔχει ἐκδώσει ἢ ἔχει ὑπὸ ἔκδοση σὲ σειρά δίσκων τμῆμα τοῦ ἔργου τῶν Κρητῶν μελουργῶν,

ἔχει λάβει μέρος σέ πολλές λατρευτικές συνάξεις καί εἶναι ιδιαίτερα ἀγαπητή στοὺς κύκλους τῶν φιλομούσων καί φιλακολούθων. Τὴν Χορωδία σήμερα διευθύνει ὁ Ἐμμανουὴλ Σουργιαδάκης.

Ὁ Ἐμμανουὴλ Σουργιαδάκης γεννήθηκε στὸ Ἡράκλειο Κρήτης τὸ 1960. Διδάχτηκε τὴν Βυζαντινὴ Μουσικὴ ἀπ' τὸν γνωστὸ Πρωτοψάλτη Δημήτριο Νεραντζῆ. Φοίτησε στὸ Ἑλληνικὸ Ὠδεῖο καί εἶναι κάτοχος Πτυχίου καί Διπλώματος Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Ὑπηρετεῖ ὡς ἐκπαιδευτικὸς στὴν Α' βάρθμια Ἐκπαίδευση καί εἶναι Πρωτοψάλτης τοῦ ἱ. ν. Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ Ἡρακλείου. Διδάσκει Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ στὴν Σχολὴ Βυζαντινῆς Μουσικῆς τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης καί στὸ Ἐθνικὸ Ὠδεῖο Ἡρακλείου. Τὸ 2005 ἐκλέχτηκε Πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Ἱεροψαλτῶν Ἡρακλείου "Ἀνδρέας ὁ Κρήτης". Ἐπιμελεῖται καί παρουσιάζει ραδιοφωνικὴ ἐκπομπὴ στὸν Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης σχετικά μὲ τὴν Ψαλτικὴ. Μελοποίησε καί ἐξέδωκε τὸ *Κρητικὸν Δοξαστάριον*, τὸ 1994. Ἀρθρογραφεῖ στὸν τοπικὸ Τύπο καί σέ ἐπιστημονικὲς περιοδικὲς ἐκδόσεις.

Γρηγόριος Θ. Στάθης

Καθηγητής Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Γεννήθηκε στο χωριό Πλατανιά - Γερακάρι Ἰωαννίνων τὴν 8 Νοεμβρίου τοῦ σωτηρίου ἔτους 1939. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθε στὸ χωριό του καὶ τὴν στέρεη γυμνασιακὴ ἐγκύκλια μόρφωση στὰ Γιάννινα, στὴν περίφημη Ζωσιμαία Σχολή, στὴν ὁποία πρότευσε. Παράλληλα ἄρχισε τὴν σπουδὴ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς στὴν Σχολὴ τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων, ποὺ τότε (τὸ 1955) πρωτολειτούργησε. Ἡ πανεπιστημιακὴ μόρφωσή του εἶναι τριπλῆ: Θεολογία – Βυζαντινὴ Φιλολογία – Μουσικολογία. Σπούδασε στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν (Θεολογικὴ Σχολή) ἀπὸ ὅπου πῆρε τὸ πτυχίο (1963), καὶ τὸ διδακτορικὸ δίπλωμα (1976) καὶ ὅπου ἀναγορεύτηκε ὑφηγητῆς (17.1.1983) καὶ ἄρχισε τὶς πανεπιστημιακὲς του παραδόσεις ὡς "ἄμισθος ἐπίκουρος καθηγητῆς", στὸ Γρηγοριανὸ Πανεπιστήμιο Ρώμης (Ἰνστιτοῦτο Ἀνατολικῶν Σπουδῶν) –πτυχίο Συστηματικῆς Θεολογίας (1965), καὶ στὸ Πανεπιστήμιο Κοπεγχάγης –πτυχίο Βυζαντινολογίας με εἰδίκευση στὴ Βυζαντινὴ Μουσικὴ Παλαιογραφία καὶ Ὑμνολογία (1969) καὶ Ὁξφόρδη (1969-70). Παράλληλα με τὶς πανεπιστημιακὲς σπουδές του, στὴν Ἀθήνα σπούδασε Βυζαντινὴ καὶ Εὐρωπαϊκὴ Μουσικὴ στὰ Ὁδεῖα Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, καὶ στὴ Ρώμη ἔκανε μουσικὲς σπουδές στὴ Σχολὴ Συνθέσεως τοῦ Κονσερβατορίου Σάντα Τστσιλία (1963-65, καὶ 1967-68).

Εἶναι Διευθυντὴς (ἀπ' τὸ 2000) τοῦ Ἰδρύματος Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, στὸ ὁποῖο ἀπ' τὴν ἰδρυσὴ του, τὸ 1970, ἦταν ὁ πρῶτος καὶ μόνος ἐπιστημονικὸς συνεργάτης. Εἶναι ἓνας, βασικά ὁ κύριος, ἀπ' τοὺς ἰδρυτὲς τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1990-91), μέλος ἐξ ἀρχῆς τῆς Προσωρινῆς Γενικῆς Συνελεύσεως με ἀνάθεση ἀπ' τὶς Πρυτανικὲς Ἀρχὲς καὶ τὸν τότε Πρύτανη Μιχαὴλ Σταθόπουλο νὰ ἀναλάβει τὶς ὀργανωτικὲς καὶ προγραμματικὲς πρωτοβουλίες, καὶ εἶναι ἀπὸ τότε Καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Μουσικολογίας καὶ Ψαλτικῆς Τέχνης.

Εἶναι παντρεμένος με τὴν φιλόλογο - ἱστορικὴ Πηνελόπη ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἔχει τέσσερα παιδιά.

Ὁ Γρ. Θ. Στάθης εἶναι γνωστὸς ἐρευνητὴς καὶ συγγραφεὺς μουσικολόγος διεθνῶς καὶ ἔχει μεγάλο, πολύπλευρο καὶ σημαντικό συγγραφικὸ ἔργο. Τὰ δημοσιεύματά του μέχρι τώρα, ὡς αὐτοτελῆ βιβλία, ἀλλὰ καὶ ἄρθρα καὶ μελέτες καὶ ἀνακοινώσεις σὲ διεθνῆ συνέδρια, εἶναι ὑπὲρ τὰ τριακόσια, χωρὶς νὰ περιλαμβάνονται οἱ πολλὲς πανεπιστημιακὲς εἰσηγήσεις καὶ οἱ δισκογραφικὲς ἐκδόσεις, - δεκαεπτὰ ἄλμπουμς με 2, 3, ἢ 5 δίσκους τὸ καθένα καὶ με ἐκτενῆ δίγλωσσα κείμενα με ἱστορικὰ καὶ μορφολογικὰ σχόλια στὰ πολυφύλλα Φυλλάδιά τους. Ἀπ' τὰ δημοσιεύματα αὐτὰ πολλὰ ἀναφέρονται στὸ καίριο θέμα τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας καὶ ἐξηγήσεως τῆς σημειογραφίας τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς μελοποιίας καὶ περιέχονται σὲ διεθνοῦς κύρους περιοδικὰ στὰ ἑλληνικά, ἰταλικά, ἀγγλικά καὶ γαλλικά.

Κεντρικός άξονας του επιστημονικού του έργου, αλλά και μνημειώδης προβολή του ελληνικού μουσικού πολιτισμού και μαζί θεμελιακή προσφορά στην διεθνή μουσικολογία είναι ο έπτάτομος Κατάλογος "Τά Χειρόγραφα Βυζαντινής Μουσικής - "Άγιον Όρος", (έκδόθηκαν οί Α' - Γ' τόμοι τὸ 1975, 1976 καί 1993 αντίστοιχα, καί βρίσκεται στό τυπογραφεῖο ὁ Δ' τόμος), ὁ ὁποῖος βραβεύτηκε ἀπ' τήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1976.

Πραγματοποίησε, ἀκόμα, ζωντανές ἠχογραφήσεις: α) στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως καί ἐπιμελήθηκε τήν ἔκδοση τῶν ἔργων "Τά πάθη τὰ σεπτά" (5 δίσκοι), "Χριστούγεννα - Θεοφάνεια" (5 δίσκοι), "Ακάθιστος καί Σταυροπροσκύνηση" (2 δίσκοι), β) στό "Άγιον Όρος" "Ἡ Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου Σίμωνος" (1 δίσκος καί κασέτα), καί γ) στό γυναικεῖο μοναστήρι "Εὐαγγελισμός τῆς Θεοτόκου" στήν Ὁρμούλια Χαλκιδικῆς "Ἀγρυπνία ἀγίας Μαρίας Μαγδαληνῆς" (6 κασέτες).

Μεγάλο καί σημαντικό εἶναι καί τὸ συνθετικό - μελοποιητικό καθὼς καί τὸ ἐξηγητικό ἔργο του. Μελοποίησε ὁλόκληρες τίς λησμονημένες Ἀκολουθίες τοῦ Ἀσματικοῦ ἢ Κοσμικοῦ Βυζαντινοῦ Τυπικοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Ἀγίας Σοφίας Παννυχίς καί Τριθέκτη, τὴν Λειτουργία τοῦ Ἀγίου Μάρκου, τὴν Ἀκολουθία τῶν Ἐγκαινίων (τὸ Ἄρατε πύλας καί τοὺς ὀκτῶ ψαλμούς), Κεκραγάρια καί Πασαπνοάρια στοὺς ἤχους α' Νάο, β' μέ α' ('Δευτερόπρωτο'), δ' Λέγετος, καί δ' ἢ πλ. β' Νενανῶ, Καλοφωνικούς εἰρμούς (*Θεοτόκε Παρθένε καί Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτὸς σέ*

ἦχο πλ. α' πεντάφωνο), Προκείμενα τοῦ Ἀποστόλου, Ἀλληλουιάρια τοῦ Εὐαγγελίου πολλαπλᾶ σέ ὄλους τοὺς ἦχους, Λειτουργικά σέ ὄλους τοὺς ἦχους, τὸ Ἀντίφωνο τῶν Φώτων *Ἐπεφάνης ἐν τῷ κόσμῳ*, καὶ τὸ κοντάκιο τῶν Χριστουγέννων *Ἡ παρθένος σήμερον* σέ ἀργό κοντακαριακὸ μέλος καὶ δίχορο, καθὼς καὶ τὸ ἐφύμνιο *Παῖδιον νέον* σέ πέντε διαφορετικὲς μελοποιήσεις, καὶ ἄλλα. Μελοποίησε ἀκόμη τὸν ἀποκαλυπτικὸ ψαλμὸ (18) *"Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ"* κατὰ παραγγελία νὰ ψαλῆ στὴν Βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Μάρκου τῆς Βενετίας, καθὼς καὶ ὀκτῶ Ἀναβαθμοὺς τῶν Ἀρετῶν τῆς Κλίμακος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, σέ σύστημα ὀκτωηχίας, ἀφιερωμένους στὴν πρώτη ὕστερα ἀπὸ αἰῶνες προσκυνηματικὴ ἐπίσκεψη στὴν Μεγάλῃ Ἑλλάδα (Καλαβρία καὶ Σικελία) τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Βαρθολομαίου τοῦ Α', τὸν Μάρτιο τοῦ 2000. Πρόσφατα ὠλοκλήρωσε τὴν *Δραματολογία ἢ Ἀκολουθία τῆς Κλίμακος τῶν Ἀρετῶν* τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου καὶ τὴν πρωτοπαρουσίασε μὲ τοὺς "Μαῖστορες" στὸν ἱερὸ ναὸ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Αἰγίνης τὴν Δ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν, 6 Ἀπριλίου 2003.

Ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὸ ἔργο τῆς ἐξηγήσεως, ἐρμηνεύοντας καὶ μεταγράφωντας ἀπ' τὴν πρωτότυπη συνοπτικὴ σημειογραφία στὴν ἀναλυτικὴ σημειογραφία τῆς Νέας Μεθόδου (1814 καὶ ἐξῆς) ἓνα μεγάλο μέρος τῶν μελοποιημάτων τοῦ Παρθενίου Μετεωρίτου (τελευταῖο τέταρτο τοῦ 17' αἰῶνος), τοῦ Μανωλάκη Πρωτοφάλτου Τρίκκης (μέσα 17' αἰῶνος), τὴν 'Μέθοδο' *"Ο θέλων μουσικὴν μαθεῖν"* τοῦ Παναγιώτου Χρυσάφη τοῦ νέου (περὶ τὸ 1671), κ. ἄ. Τὸ ἔργο του Παννυχὶς μεταφράσθηκε στὰ Ἀραβικὰ καὶ κυκλο-

φορήθηκε σὲ cd μὲ τὸν ἴδιο τίτλο στὰ Ἀγγλικά καὶ Ἀραβικά *"Pannkyhis"* (SEM [= The School of Ecclesiastic Music, Mount Lebanon - Beirut] vol. 4).

Παραμένει ἀνέκδοτο τὸ εὐρὺ ποιητικὸ ἔργο του, - πολλὲς συλλογὲς ποιημάτων καὶ αὐτοτελῆ μεγάλα ποιήματα καὶ ποιητικὰ θεατρικὰ ἔργα -, ἐκτὸς ἂπ' τὸ ἔπος τῆς Κύπρου *"Οἱ Ἀλύτρωτοι"* (1965), δράμα πεντάπρακτο σὲ 3.612 δεκαπεντασυλλάβους στίχους, καθὼς καὶ σκόρπια ποιήματα σὲ διάφορα παλαιότερα περιοδικά. Τρεῖς ἂπ' τὶς ποιητικὲς συλλογὲς, δηλαδή *"Τὰ Ἀντίφωνα τῆς Ἀγάπης"*, *"Τὰ Τροπάρια τῆς Ἀγάπης"* καὶ *"Τὰ Τραγοῦδια τῆς Ροζαντέλφας"* δημοσιεύτηκαν πρόσφατα σὲ ἕναν τόμο τιτλοφορούμενο *Ἐρωτικὸς Λόγος* (Ἀθήνα 2001). Ἄλλες δύο συλλογὲς, *"Οἱ Μπαλάντες τοῦ φυλακισμένου"* καὶ *"Οἱ Ἀγιορειτικὲς Ἐννεάδες"*, περιελήφθησαν στὸν τόμο - ἀφιέρωμα *Τιμὴ πρὸς τὸν Διδάσκαλον* (Ἀθήνα 2001), μὲ τὸν ὁποῖο οἱ πολλοὶ μαθητὲς του - διδάκτορες καὶ ὑποψήφιοι διδάκτορες (πενηνταένας γιὰ τὴν ἀκρίβεια) καὶ τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν τὸν τίμησαν, 'γιὰ τὰ ἐξηντάχρονα τῆς ἡλικίας του καὶ τὰ τριαντάχρονα τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς προσφορᾶς του', σὲ μιὰ σεμνὴ τελετὴ τὴν 10ῃ Δεκεμβρίου 2001. Καὶ εἶναι ἀνέκδοτα καὶ τὰ σημαντικὰ Ἡμερολόγια του: *Τὸ Συναῖτικὸ Μνημονάρι*, *τὸ Μουσικολογικὸ Μνημονάρι*, καὶ *τὸ Ἀγιορειτικὸ Μνημονάρι*, ἂπ' τὸ ὁποῖο ἔχουν ἐκδοθῆ λίγες σελίδες - "παρασημειώματα" στὶς εἰσαγωγὲς τῶν τριῶν πρώτων τόμων τοῦ Καταλόγου του *"Τὰ Χειρόγραφα Βυζαντινῆς Μουσικῆς - Ἁγιον Ὄρος"*.

Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης Χορὸς Ψαλτῶν

Ὁ Χορὸς Ψαλτῶν «Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης» ἰδρύθηκε καὶ καταρτίστηκε τὸ 1983, μὲ τὴν φροντίδα τοῦ Γρηγορίου Στάθη. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 24 ἕως καὶ 32 ψάλτες (πρωτοψάλτες καὶ λαμπαδαρίους) τῶν κεντρικῶν ναῶν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἀπ' τοὺς φοιτητὲς καὶ τοὺς πολλοὺς μαθητὲς του, –ὑποψηφίους διδάκτορες καὶ διδάκτορες τῆς Βυζαντινῆς Μουσικολογίας καὶ Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ καθηγητὲς σὲ Πανεπιστήμια–, ποὺ συνδυάζουν τὸ χάρισμα τῆς καλλιφωνίας καὶ τὴν πλήρη γνώση τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης.

Ὁ Χορὸς Ψαλτῶν "Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης" κινεῖται καὶ δρα καὶ ψάλλει ἐλεύθερα καὶ κατὰ βούληση καὶ καλὸ προγραμματισμό. Δὲν εἶναι νομικὸ πρόσωπο καὶ δὲν ὑπόκειται σὲ δεσμεύσεις· λειτουργεῖ ὁμως καὶ ὡς τὸ καλλιτεχνικὸ σχῆμα τοῦ Ἰδρύματος Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἀστικῆς μὴ κερδοσκοπικῆς Ἐταιρείας "Ἀνατολῆς τὸ Περιήχημα", σὲ ἐκδηλώσεις ὅπου μετακαλεῖται.

Οἱ κύριοι σκοποὶ καὶ οἱ ἐπιδιώξεις τοῦ Χοροῦ αὐτοῦ τῶν Ψαλτῶν εἶναι: α) Ἡ σπουδὴ καὶ παρουσίαση τοῦ ἔργου τῶν κυριωτέρων βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν μελοποιῶν. β) Ἡ μορφολογικὴ σπουδὴ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς μελοποιίας (Δοξολογία, Χερουβικόν, Πολυέλεος, Ἰδιόμελον, κλπ.). γ) Ἡ προβολὴ τῆς Βυζαντινῆς καὶ Μεταβυζαντινῆς Μουσικῆς, μὲ ἐπιστημονικὴ τεκμηρίωση καὶ καλλιτεχνικὲς ἀξιώσεις, σὲ φεστιβαλικοὺς θεσμοὺς στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸ ἐξωτερικό. δ) Ἡ ψαλμώδηση ὁλόκληρων ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, σὲ ὥρα λατρείας.

Οἱ "Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης" πραγματοποίησαν μέχρι τώρα περισσότερες ἀπὸ 200 παραστάσεις στὴν Ἑλλάδα καὶ 70 στὴν Εὐρώπη, τὴν Ἀσία, τὴν Αὐστραλία καὶ τὴν Ἀμερική. Ἐψαλαν σὲ πολλοὺς μνημειακοὺς βυζαντινοὺς ναοὺς καὶ ἀξιώθηκαν νὰ ψάλουν στὴ Ναζαρέτ γιὰ τὴν 2000στὴ ἐπέτειο τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, στὴν Ἱερουσαλήμ, στὸν πανίερο ναὸ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὸν λόφο τῆς Σιών, τὸ τριήμερο τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ 2000, στὴν Μεγάλῃ Ἑλλάδα –Καλαβρία καὶ Σικελία– συνοδεύοντας τὴν ἐπίσκεψι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου, 19 - 24 Μαρτίου 2001, κ. ἄ. Οἱ "Μαῖστορες" ἐγκαινίασαν τὴν ἄνοδο τῆς Ἑλληνικῆς Ψαλτικῆς Τέχνης στὸ Μέγαρο Μουσικῆς Ἀθηνῶν τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1994 καὶ ὕστερα ἔψαλαν στοὺς κύκλους "Βυζαντινοὶ Μελοῦργοί", τὸ 1995, "Μελοῦργοὶ τοῦ 11οῦ αἰῶνα", τὸ 1996, καὶ "Ἁγιορεῖτες Μελοῦργοὶ καὶ Μελοῦργοὶ τοῦ 12οῦ αἰῶνα", τὸ 1996 - 1997, καὶ στὰ "Ἀνατολικά Ἀντίφωνα Β' καὶ Γ'", τὸ 1999 καὶ 2000. Ἐψαλαν ἐπίσης τὴν ἐκδήλωση "Φῶς ἐκ φωτός", ἀφιερωμένη στὴν

μελοποιία τοῦ Στιχηραριοῦ Γένους, καθὼς καὶ τὶς δύο Βυζαντινὲς Ἀκολουθίες τοῦ Ἀσματικοῦ Τυπικοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Ἁγίας Σοφίας "Παννυχίς" καὶ "Τριθέκτη καὶ τὸ Κοντάκιον τῶν Χριστουγέννων τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ", τὸ ἔτος 2001, ὡς ἀφιέρωμα ἀπ' τὸ Μέγαρο Μουσικῆς Ἀθηνῶν στὸν Γρηγόριο Στάθη γιὰ τὰ τριαντάχρονα τῆς καλλιτεχνικῆς του προσφορᾶς. Οἱ "Μαῖστορες" ψάλλουν κάθε χρόνο, τὴν Δευτέρα τῆς ΣΤ' Ἑβδομάδος, τὴν *Παννυχίδα*, στὸν ἱερό μητροπολιτικό ναὸ τῶν Ἀθηνῶν, γιὰ τὰ μέλη τῆς πανεπιστημιακῆς κοινότητος καὶ ὄλους τοὺς φιλακόλουθους.

"Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης" ἠχογράφησαν μέχρι τώρα τὰ ἔργα: "Ἰωάννης Κουκουζέλης" (3 δίσκοι καὶ κασέτες), "Μπαλάσης ἱερεὺς" (2 δίσκοι), "Γερμανὸς Νέων Πατρῶν" (1 CD), "Ἀποκάλυψη καὶ Ἱστορικὴ Μαρτυρία" (2 δίσκοι καὶ κασέτες), "Μετέωρα τὰ Ἱερά" (2 δίσκοι, 2 CDs), "Δεῦτε χριστοφόροι λαοί" (2 κασέτες), "Ἐγκαινίζου, ἐγκαινίζου" (1 κασέτα), "Παννυχίς" (1 CD), "Παρθένιος Μετεωρίτης" (1 CD ὑπὸ ἔκδοση), "Ἀγιορεῖτες Μελουργοί Γ" (1 CD), "Ἀγιορεῖτες Μελουργοί Π" (1 CD, ὑπὸ ἔκδοση), "Χαίρετε λαοὶ καὶ ἀγαλλιᾶσθε" (1 CD), "Ἦχος καθαρὸς ἑορταζόντων" (1 CD), "Ψάλατε συνετῶς τῷ Θεῷ", Α' καὶ Β' (2 CDs), "Ἄρατε πύλας" (1 CD), "Il viaggio della Fede" (1 CD, Ἅγιος Μάρκος Βενετίας 1998), "Ἀντίφωνα Βυζαντινὰ καὶ Γρηγοριανὰ" (1 CD). Καὶ πάντα, πάντοτε, "εἰς κοινὸν ὄφελος".

Τὴν 27 Μαΐου 2003 "Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης" γιόρτασαν τὰ εἰκοσάχρονα τῆς εὐκλεοῦς δραστηριότητός τους. Τὴν 7 Ἰουνίου 2004, Δευτέρα τῶν Ἁγίων Πάντων, ὁ Διδάσκαλος καὶ Χοροάρχης Γρηγόριος Στάθης, μὲ ἓνα ἀποχαιρετιστήριο γράμμα του στοὺς ἀγαπημένους του 'μαθητάδες – μαῖστορες' εὐχήθηκε καὶ ἀνοίξε μιὰ καινούργια διάδοχη κατάσταση στὴν διδασκαλία, τὴν χορορχία καὶ τὴν περαιτέρω δραστηριότητα τῶν "Μαῖστόρων". Μιὰ ἀποστροφή ἀπ' τὸν συγκινητικό ἀποχαιρετισμό του τὰ λέει ὅλα:

«... Ἀνάμεσ' ἀπ' τὰ ἔργα μου προβάλλει τὸ εἰκοσάχρονο δέντρο, ποὺ τό ἔθρεψε ἡ μνήμη ἢ βυζαντινὴ τῶν χίλιων τόσων χρόνων· ὁ περιλάλητος Χορὸς Ψαλτῶν "Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης". Τὸν φύτεψα μὲ περισσὴ φροντίδα καταμεσίς στο ἔδεμικὸ περβόλι τῶν ὀνείρων μου· νὰ τὸν ποτίζουν τὰ νερὰ τῆς μνήμης τῆς βυζαντινῆς, νὰ κάθονται σὲ ἀναπαμὸ πουλιὰ νὰ κελαηδᾶνε, "οἱ ψάλτες, οἱ μαῖστορες τῶν χίλιων τόσων χρόνων", καὶ νὰ σταλάζει ὁ ἥλιος φῶς, τ' ἄστρα καὶ τὸ φεγγάρι, γιὰ νὰ ριζώνει μέσ' στὴ γῆς καὶ νὰ ὑψώνεται στὰ οὐράνια, καὶ νὰ ἔναι τὸ μέγα θάμασμα, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Ἀπ' τὴν ἀνατολὴν ποὺ βγῆκα, ἐγώ, τώρα δὲν ξέρω ποῦ εἶμαι, στὸ μέγα πλάτος τ' οὐρανοῦ· ξέρω μονάχα ὅτι θέλω νὰ πάρω μιὰν ἀνάσα, στὰ τόσα ποὺ δουλεύω, καὶ θέλω ν' ἀκουμπήσω στὸ κορμόδεντρο, ν' ἀναπαυθῶ

στόν ἥσκιο καί νά χαρῶ τόν γλυκασμό τῶν λαλημάτων. Κι ἴσως καί νά
ὄνειρευτῶ ... πλῆθος πολὺ πού τρέφονται ἀπ' τοὺς καρπούς τοῦ δέντρου
καί χορτασμένοι ψέλνουνε ἓνα μεγαλυνάρι! ...».

Διδάσκαλος καί Χοράρχης τώρα εἶναι ὁ Ἀχιλλεὺς Χαλδαιάκης, ἀπ'
τοὺς πρώτους μαθητὲς καί διδάκτορες τοῦ Γρηγορίου Στάθη, Ἐπίκουρος
Καθηγητὴς Βυζαντινῆς Μουσικολογίας στὸ Τμῆμα Μουσικῶν Σπουδῶν
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ὁ Ἀχιλλεὺς Χαλδαιάκης γεννήθηκε στὴν
Αἴγινα τὸ 1969, σπούδασε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου
Ἀθηνῶν, εἶναι παντρεμένος καί ἔχει τέσσερα παιδιά. Εἶναι προικισμένος
μὲ τὸ ἄνωθεν τέλειον δῶρημα τῆς καλλιφωνίας καί ψάλλει συνετῶς καί
εὐαρέστως καί τραγουδάει περίφημα. Τὸ μέχρι τώρα ἔργο του, μουσικολο-
γικὸ καί καλλιτεχνικὸ, εἶναι μεγάλο καί ποικίλο καί προσιωνίζεται μιὰ
λαμπρὴ ἐξέλιξη καί καταξίωση. Ἡ διδακτορικὴ του διατριβὴ τιτλοφορεῖται
«Ὁ Πολυέλεος στὴ Βυζαντινὴ καί Μεταβυζαντινὴ Μελοποιία».

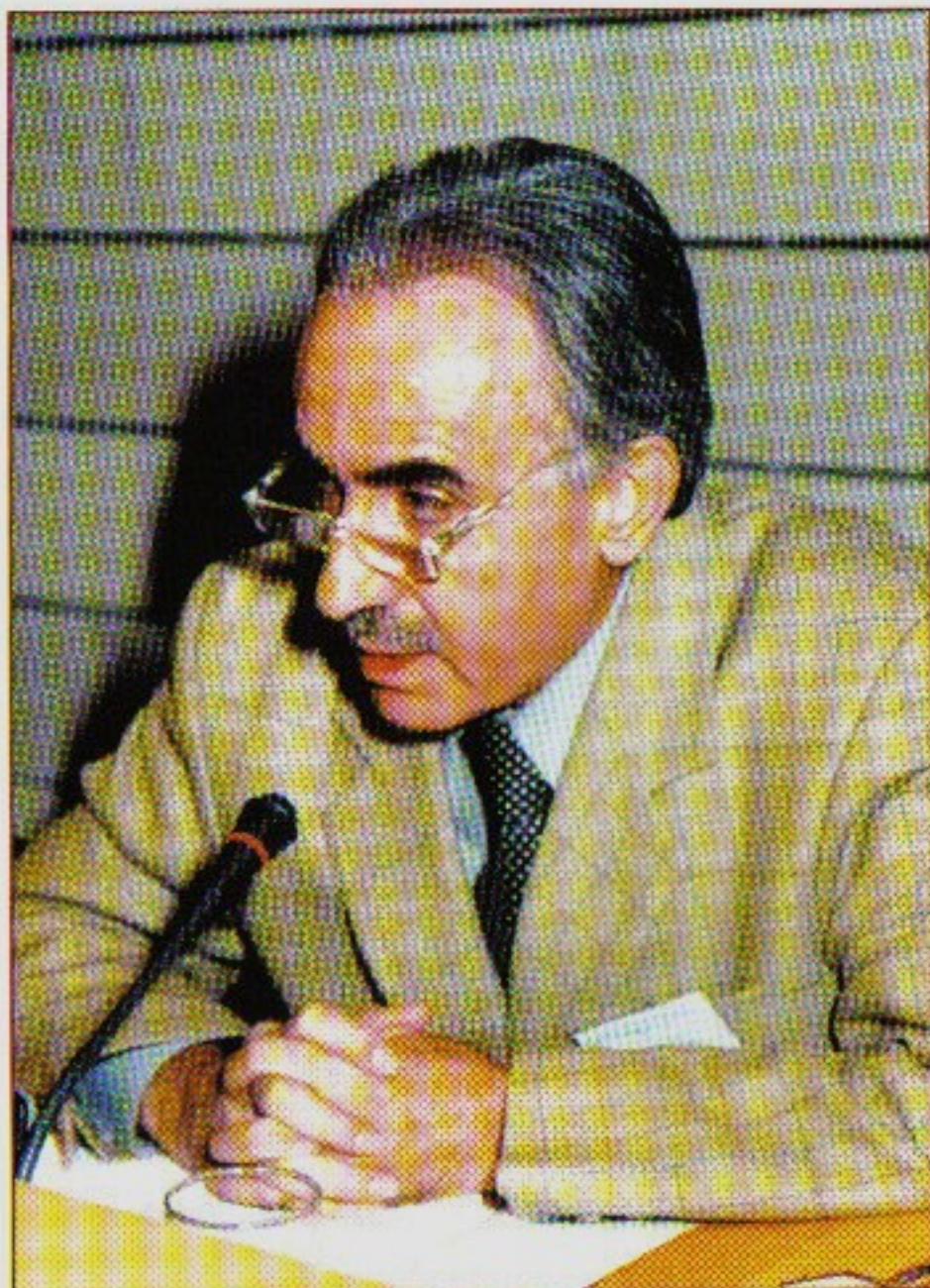

Γρ. Θ. Στάθης

Χ. Σπυρίδης

Ἄντ. Ἀλυγιάκης

Traian Oancea

Ἰ. Α. Χαλδαιάκης

Δ. Μπαλαγεῶθος

Γρ. 'Αναστασίου

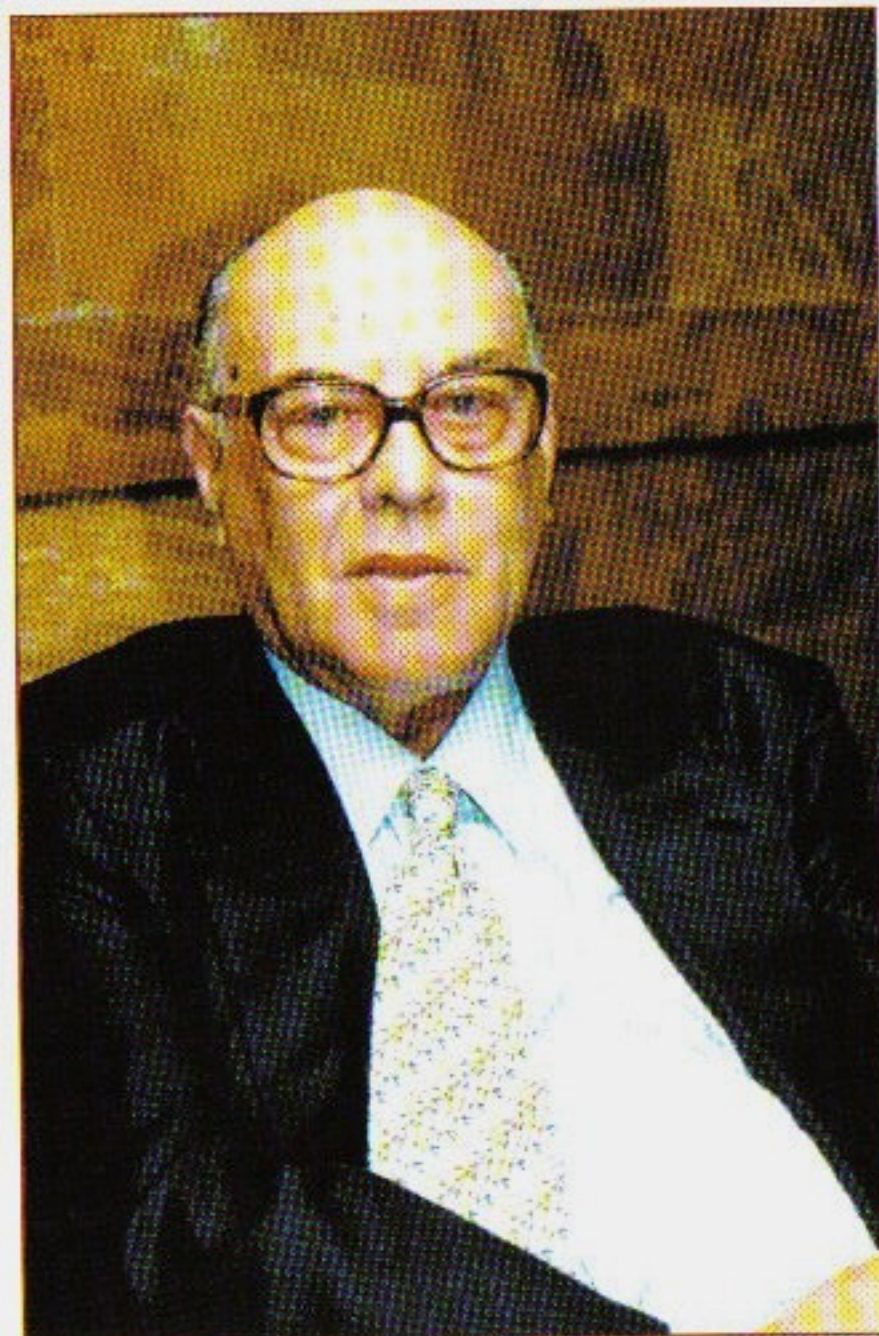
Κ. Καραγκούνης

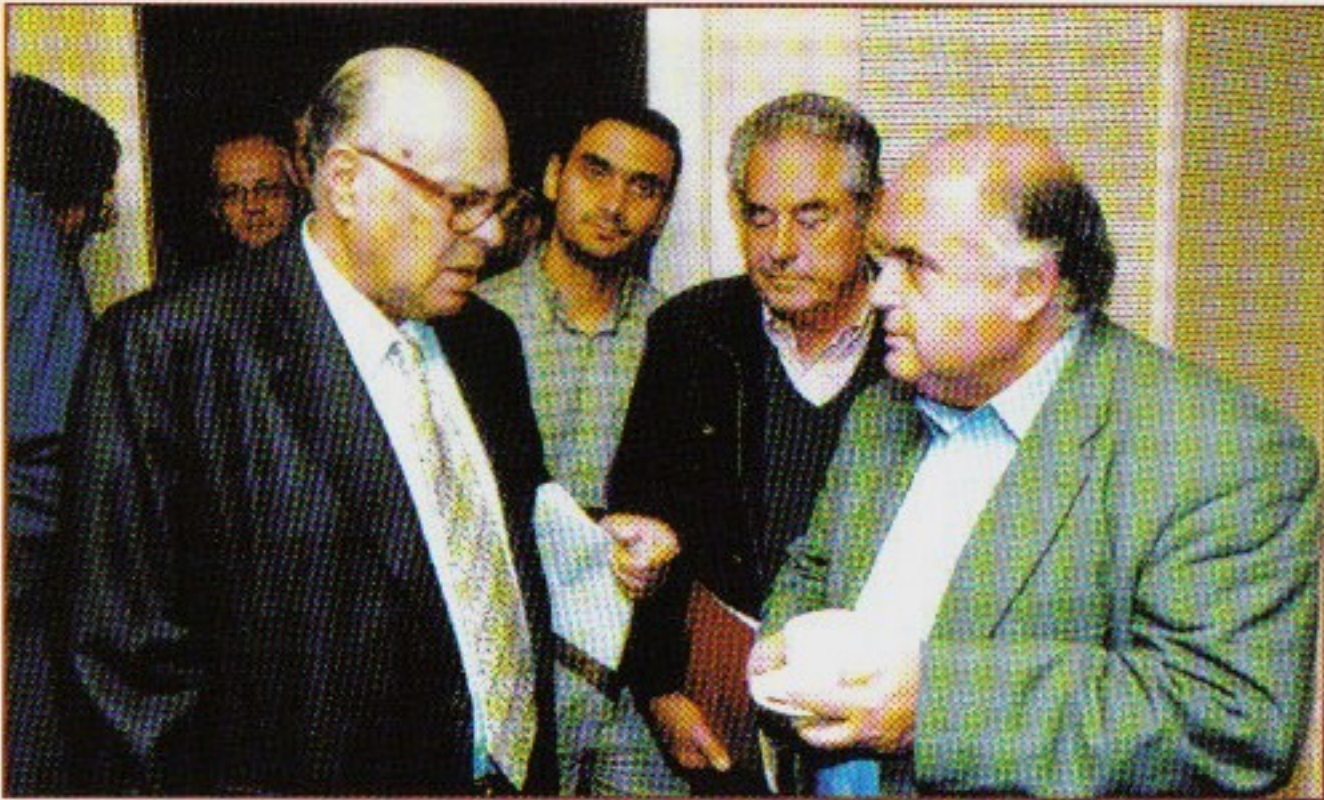
Φλώρα Κοητικού

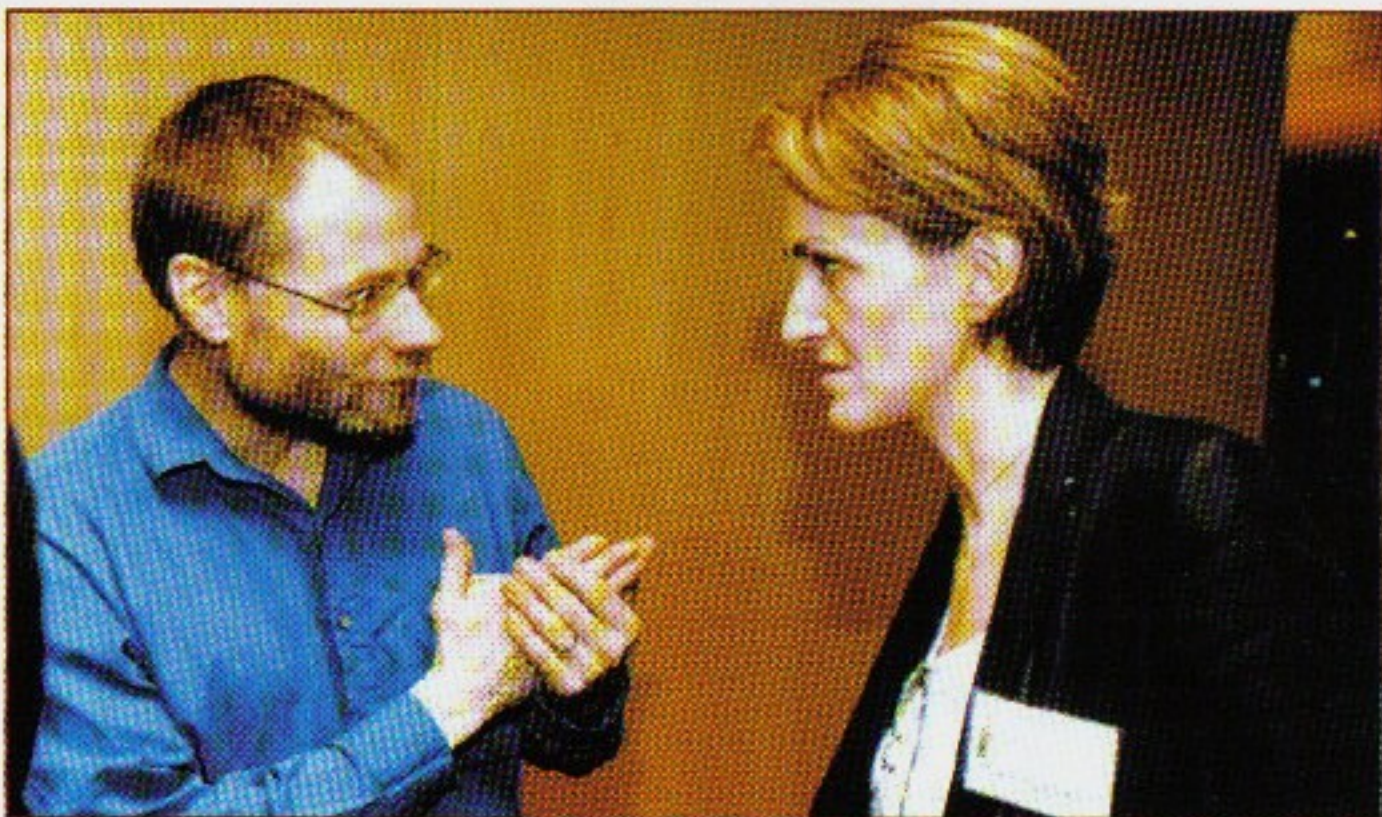
Κ. Καραμάνης

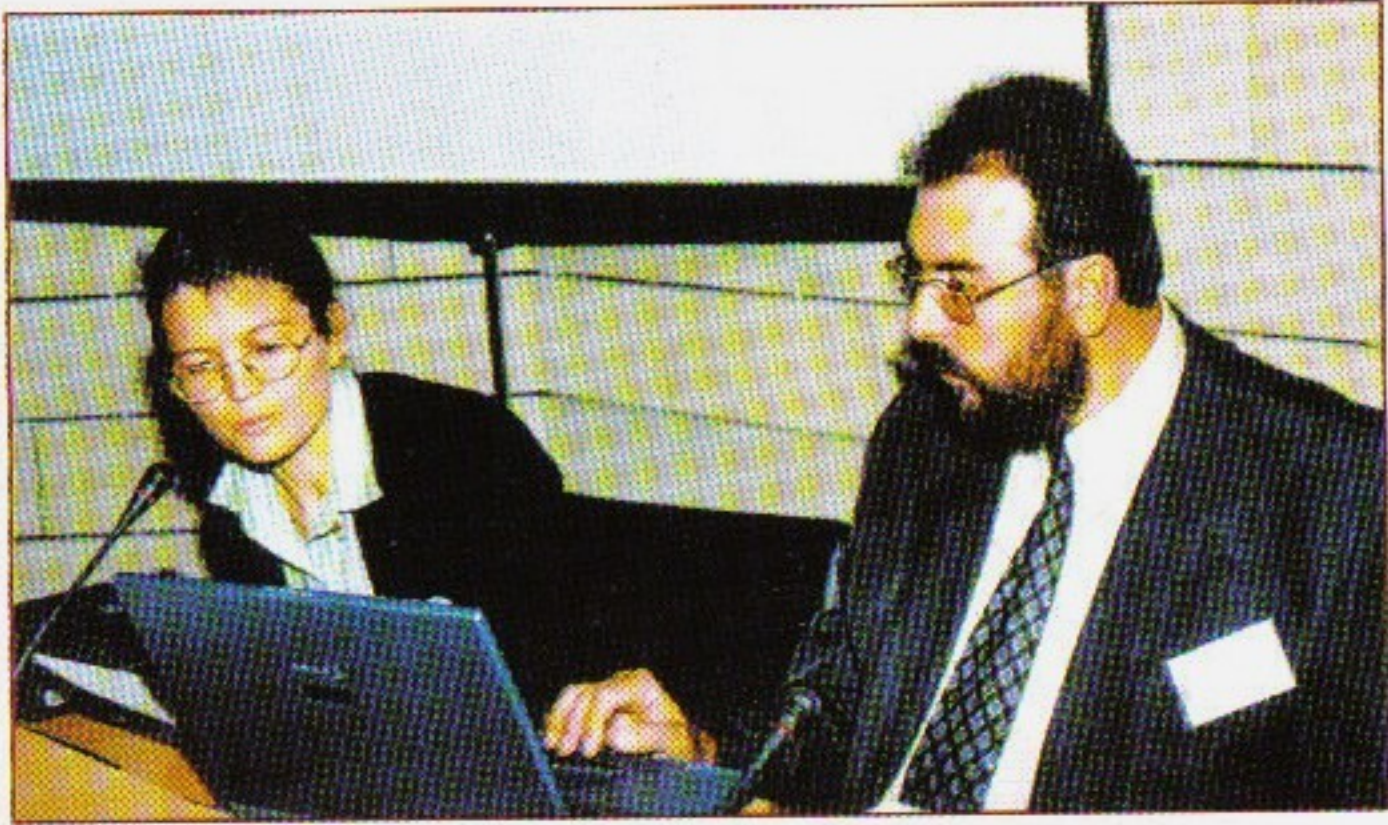

Κ. Ταλιαδῶρος

Ψάλατε συνετῶς τῷ Θεῷ - Β'

☆ ἔρευνα, καταληκτῆρια ἀποφώνηση καὶ καλλιτεχνική ἐπιμέλεια ἐκδόσεως
Γρηγόριος Θ. Στάθης,
Καθηγητὴς Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

☆ πληκτρολόγηση - σελιδοποίηση: Γρ. Θ. Στάθης ☆

☆ ζωντανή ἠχογράφηση:

Μεγάλη Αἴθουσα Τελετῶν Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν -
ἱερός ναὸς Προφήτου Ἡλιοῦ Παγκρατίου - ἱερός Μητροπολιτικὸς Ναὸς
Ἁγίου Νικολάου Καισαριανῆς - ἱερός Μητροπολιτικὸς Ναὸς Ἀθηνῶν

ἠχολήπτης: Δημήτρης Ἐλένης, 89,5 FM Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

☆ Digital Editing: Κατερίνα Παπαδᾶ

Mastering: Γιάννης Χριστοδουλάτος (Athens Mastering) ☆

☆ συνοπτικὴ καταληκτῆρια ἀναφορά, ἐπιλογή ψαλμάτων καὶ ἐπιμέλεια
Ἀχιλλεὺς Γ. Χαλδαιάκης,

Ἐπίκουρος Καθηγητὴς Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ☆

☆ κατασκευὴ δίσκων ἀκτίνας: Fabel Sound ☆

☆ σχεδίαση: S&P ADVERTISING ☆

☆ ἐκτύπωση: ΗΛΙΟΤΥΠΟ ΑΕΒΕΕ ☆

☆ Παραγωγή: "Ἰδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας",
τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ☆

☆ Copyright: © 2005 Γρηγόριος Στάθης, Ἀθήνα ☆

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΜΑ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

1

Ψάλατε συνεχῶς τῷ Θεῷ - Β'

Β' ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

“Θεωρία καὶ Πράξη τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης”

Ἀθήνα 15-19 Ὀκτωβρίου 2003

© 2005

Γρηγόριος

Στάθης,

Ἀθήνα

• ὁλική διάρκεια: 75:43'

• ὁλική διάρκεια: 75:43'

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΜΑ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

2

Ψάλατε συνετῶς τῷ Θεῷ - Β'

Β' ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

“Θεωρία και Πράξη τῆς ψαλτικῆς Τέχνης”
Ἀθήνα 15-19 Ὀκτωβρίου 2003

© 2005

Γρηγόριος Στάθης, Ἀθήνα

ὀλική διάρκεια: 75:55"